

S C H

S C H O O N S E L H O F

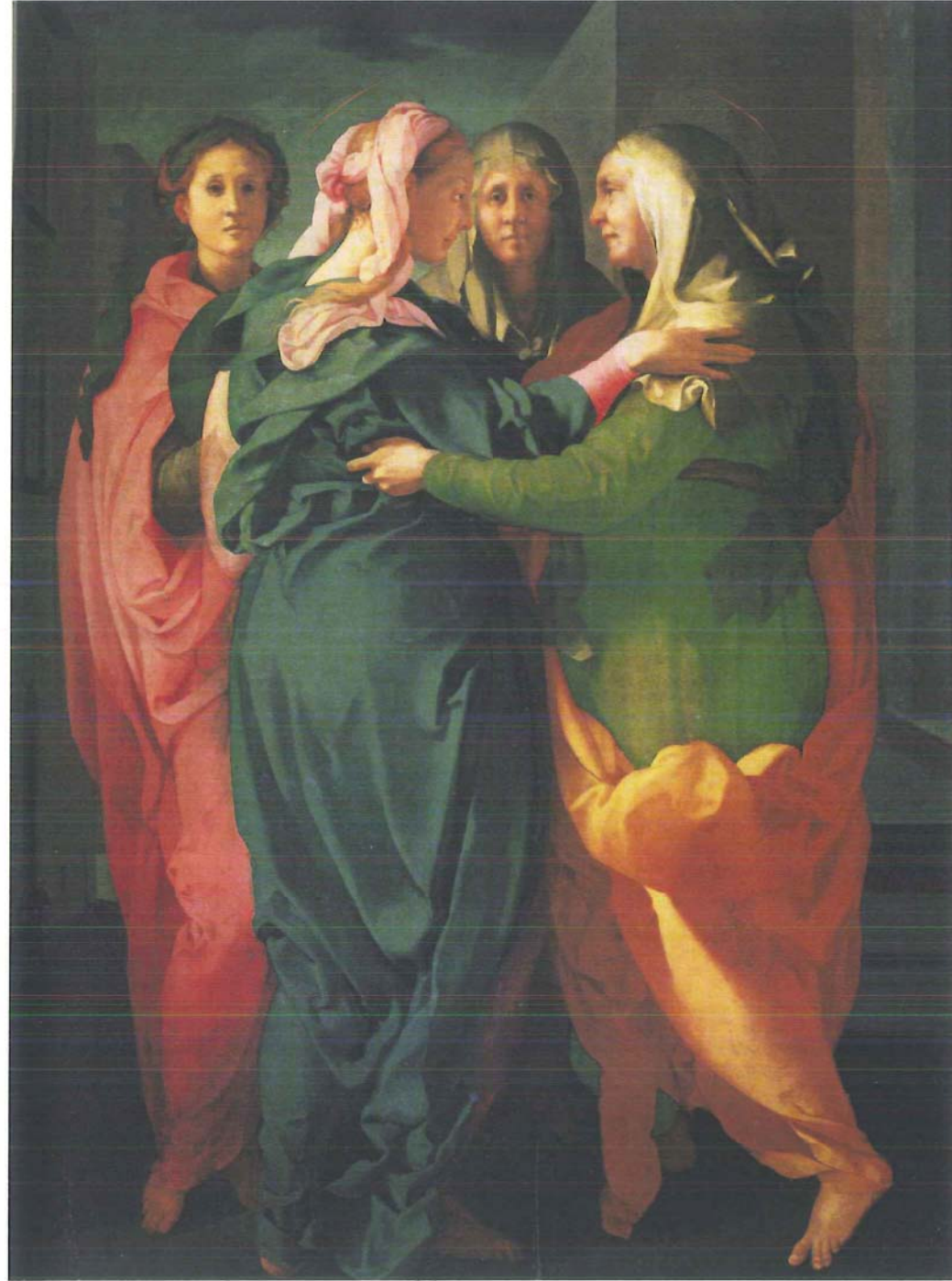
A N T W E R P E N

3 OKTOBER 2008

D OO/15/1518

2° fase van de Open Oproep tot kandidatuurstelling 15/2008 voor het project 1518: volledige studieopdracht voor de opmaak van een masterplan voor de begraafplaats Schoonselhof met inbegrip van het ontwerp van een columbarium, urnenveld en eventueel strooiweiden.

INPLANTINGSPLAN

INLEIDING

I. DE EIGENHEID VAN SCHOONSELHOF

De kwaliteit van de begraafplaats Schoonselhof spruit voort uit de manier waarop de aanleg quasi naadloos aansluit op het park van het kasteel Sconsele.

Daardoor maakt het gebruik van de "genius loci" dat "het Schoonsel" sinds eeuwen bezit en zet het diezelfde geest verder op het uitgestrekte domein.

Daar waar kerkhoven eeuwenlang geschaard waren rondom kerken ligt het Schoonselhof aan de flanken van een prachtig kasteeldomein.

Het religieuze symbool "kerk" is hier vervangen door een burgerlijk bouwwerk, hetgeen de begraafplaats perfect aanneembaar maakt voor elke filosofische observantie.

Het kasteel "Sconsele", dat eerder een "Maison de Plaisance" was, staat nu centraal in deze parkbegraafplaats, zij het op een passende afstand van de eigenlijke grafperken.

En toch straalt de begraafplaats een intense transcendentale sfeer uit die we op zoveel nieuwe begraafplaatsen moeten ontberen.

Het ontwerp van A. van Mechelen (1864-1921) en E. van Haverbeke (1876-1946) voor Schoonselhof sluit in zijn planvorming en maatvoering nauwgezet aan op de orthogonale structuur van het domein. Het laat de historische tuinen onaangeroerd. Daarenboven houdt het terdege rekening met de bijzondere hydrografische kenmerken van het terrein, met name de vallei van de Hollebeek.

Dit leidde tot de aanleg van een imposant grachtenstelsel in combinatie met de verhoging van de grafperken. De dreven en lanen worden aldus geschraagd door met gras beklede dijken en winnen hierdoor aan architecturale expressie. De aanleg is een voorbeeld van echte landschapsarchitectuur waarbij esthetiek en techniek (waterbeheersing) perfect hand in hand gaan en een verbluffend én duurzaam resultaat opleveren.

Het geheel doet bij wijlen denken aan de vestingsaanleg van Vauban.

De aanleg is een aaneenschakeling van "hoven" of perken. De hoven refereren naar het "kerkhof" van weleer en maken ze aldus perfect herkenbaar als begraafplaats voor de bezoeker.

De grootsheid van de aanleg werkt troostend, en doet denken aan het zalvende gevoel dat men in de droevige omstandigheden bij het verlies van een geliefde ook door het beluisteren van een requiem kan ervaren. De structuur van de aanleg – lanen, grachten, hagen, enz. – is zo sterk dat ze er moeiteloos in slaagt de eindeloze diversiteit van individuele expressies die eigen zijn aan de dodencultus te dragen.

II. EEN PLEK VOOR DE DODEN ÉN DE LEVENDEN

Hoe in iedere tijd en cultuur de dood ook beleefd en geduid werd en wordt, mensen dienen de dood te verwerken. De dood veroorzaakt zowel praktische als existentiële chaos. Met behulp van al dan niet religieuze duiding, rituelen en gebruiken dient opnieuw orde te worden gebracht in die chaos. Hierdoor kunnen ook de levenden rust vinden: praktisch bezien kan de dood het gebied van het leven niet meer bedreigen en infecteren, existentieel bekeken heeft de dode nu een plaats

buiten het domein van de levenden die hierdoor het eigen leven opnieuw kunnen ordenen en (proberen te) hervatten.

Door zijn omvang en structuur vermag Schoonselhof een antwoord te bieden op oude en nieuwe gebruiken, rituelen en modes in de funeraire praktijk. Welke die gebruiken ook mogen zijn, alle kunnen ze hier plaatsvinden op Schoonselhof voor zover zij in overeenstemming zijn – of gebracht kunnen worden – met onze wetgeving en tradities van tolerantie en vrijheid van godsdienst.

De wetgeving laat niet toe dat er op de begraafplaatsen onderscheid gemaakt wordt naar religie, dat wordt aanzien als discriminatie. De Joodse gemeenschap vond het bij de opening van Schoonselhof als begraafplaats toch belangrijk dat haar afgestorvenen konden rusten op eenzelfde plaats. Daarom werd in 1925 afgesproken dat de Joden die dat wensen kunnen vragen naar een teraardebestelling op perk I, J of K (andere Antwerpenaren vroegen daar niet om). In 1993 werd een regeling getroffen met de moslims, die terecht kunnen op perk P.

De gasthuiszusters kregen in 1924 uit erkentelijkheid voor hun werk een stuk grond op perk U. Samen met de Zusterkens der Armen (bejaardenzorg) en de zusters van Celst (perk II) zijn dit de enige van de (vele) Antwerpse congregaties die hier samen begraven worden. Armeens orthodoxen, Grieks orthodoxen, protestanten of katholieken, vrijmetselaars of vrijdenkers kunnen door de vormgeving van hun graf of

de aanwezige symboliek als dusdanig herkenbaar zijn. Hun graven worden naast elkaar aangetroffen.

Schoonselhof is de weerspiegeling van het kosmopolietische Antwerpen. Deze verscheidenheid maakt Schoonselhof alleen maar boeiender en kleurrijker. Pluralisme en vrijheid van meningsuiting, ook in de dood, blijft één van de grote verworvenheden van de westerse samenleving.

Er is feitelijk maar één enkele "te aardebestelling" waar alle doden gelijk zijn en alleen nog hun naam overhouden. Het is de asverstrooiing. We moeten erkennen dat deze praktijk, indien hij veralgemeend wordt, het einde zou betekenen van de epitaaf en de cultuur van vormgeving, bezoek en versiering van het graf als artefact.

Crematie kent in het Antwerpse een hoge vlucht; 80% van de Antwerpse bevolking kiest voor crematie. Aangezien maar een klein aandeel kiest om de asse bij te zetten in een grafkelder; heeft dit momenteel een ander gebruik van ruimte tot gevolg.

Het komt ons niet toe een voorkeur uit te spreken over een of andere vorm van lijkbezorging. Het is onze taak antwoorden te vinden op de vragen die zich stellen bij het inpassen van de nieuwe gebruiken binnen het kader van het Schoonselhof en erover te waken dat dit op een duurzame wijze gebeurt, dit wil zeggen op een manier die de waarden van het Schoonselhof als monument niet in het gedrang brengen.

A. MASTERPLAN

I SCHOONSELHOF IS EEN HISTORISCHE SITE

Schoonselhof is een entiteit met diverse aspecten en dient dan ook als één geheel beschouwd en als één geheel onderhouden en beheerd te worden. Daarbij moet rekening gehouden worden met het gegeven dat het park "Schoonselhof" met orangerie en aanpalende Franse en Engelse tuin als landschap beschermd is (1942), dat het kasteel en het neerhof beschermd zijn als monument (1991) en dat Schoonselhof als geheel een beschermd monument is sinds 2007.

Deze beschermingen houden de erkenning in van de monumentale waarde van het domein onder zijn diverse aspecten: structuur van de aanleg, architectuur, beplanting, reliëf, meubilair en (funeraire) kunstwerken ecologie, enz., en nopen aldus tot de grootste behoedzaamheid ten aanzien van deze waarden.

Zelfs indien Schoonselhof niet zou beschermd zijn, zou onze houding te aanzien van deze waardevolle plek dezelfde zijn.

EVOLUTIE IN BETEKENIS KERKHOF-BEGRAAFPLAATS

Sinds de vroege middeleeuwen kregen overledenen een laatste rustplaats in of rond de kerk. Het begraven gebeurde vrij anoniem. Kerkhoven werden trouwens ook gebruikt als marktplaats, boomgaard of schuilplaats bij oorlog.

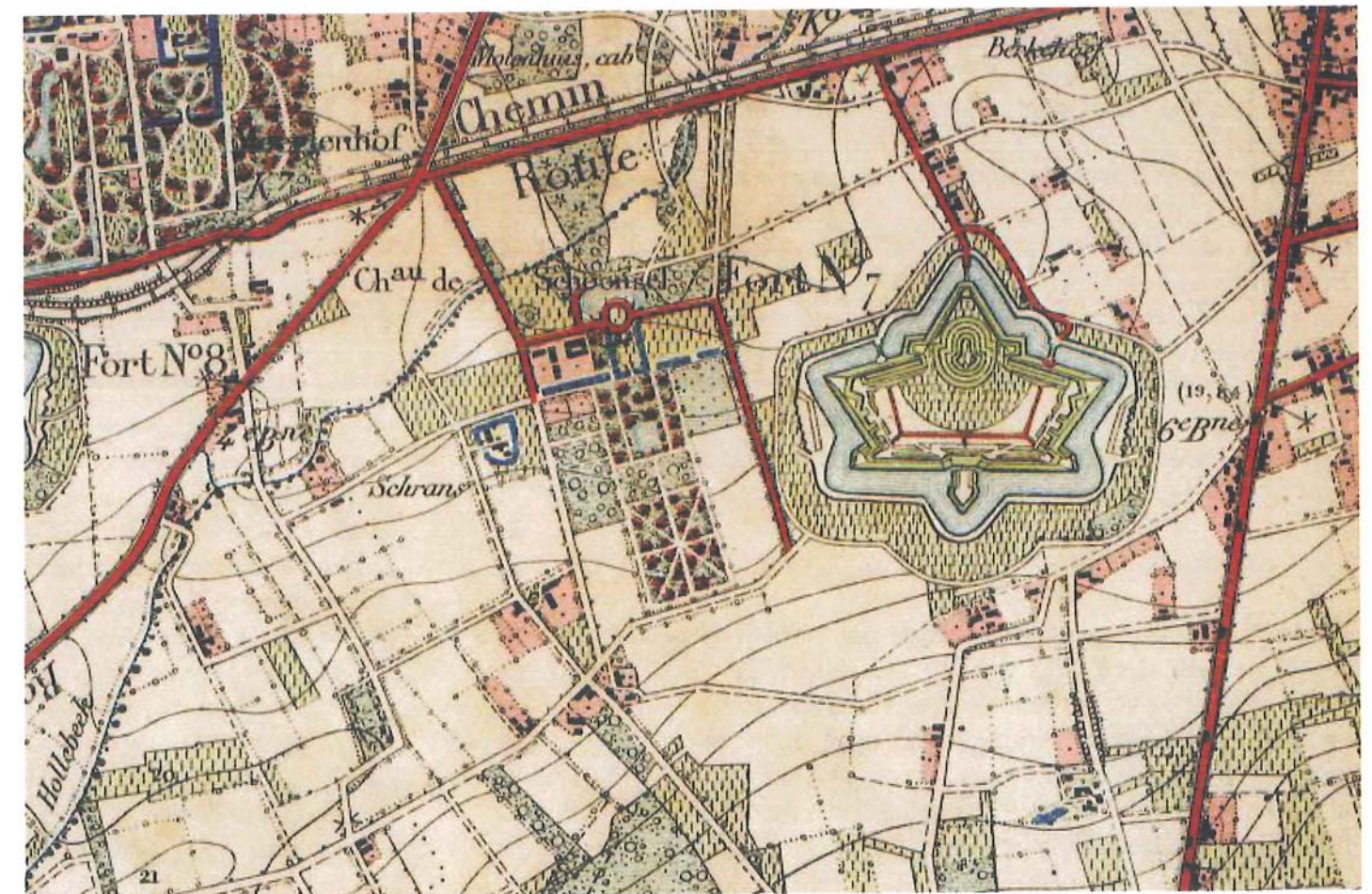
Omwille van de volksgezondheid, orde en netheid groeide in de Verlichting de overtuiging om begraafplaatsen uit de wooncentra te bannen. Tegen het einde van de achttiende eeuw ontstond een nieuw concept: de jardin paysager, een landschapstuin met afzonderlijke grafmonumenten. Het afschrikwekkende van de dood moest plaats maken voor 'een zachte rust'.

DECRETEN ZETTEN AAN TOT EVOLUTIE IN GEBRUIKEN

In 1784 decreeteerde keizer Jozef II dat nieuwe begraafplaatsen buiten de stadskernen dienden aangelegd te worden. Daarop sloot in Antwerpen het Groenkerkhof aan de kathedraal (en werd Groenplaats). Ter vervanging openden 2 parochiale begraafplaatsen, één op Kiel en één op Stuivenberg.

Met het decreet van 12 juni 1804 voerde Napoleon het systeem van concessies in. Particulieren konden een perceel grond verwerven voor het begraven en voor het oprichten van een grafteken.

In datzelfde decreet gebod Napoleon de aanleg van burgerlijke begraafplaatsen onder de bevoegdheid en het toezicht van de gemeentelijke overheid. De parochiale begraafplaats op Stuivenberg werd daarop omgevormd tot de eerste stedelijke begraafplaats van Antwerpen. Bij het aanleggen van de Brialmontgordel, vanaf 1864, kwamen Stuivenberg het Sint-Laurentiuskerkhof en het Sint-Willibrorduskerkhof binnen de stadsomwalling te liggen. De begraafplaats op Kiel werd sterk vergroot om vanaf 1875 te dienen als stedelijke begraafplaats van Antwerpen. Door deze ontruiming werden een aantal interessante graven verhuisd

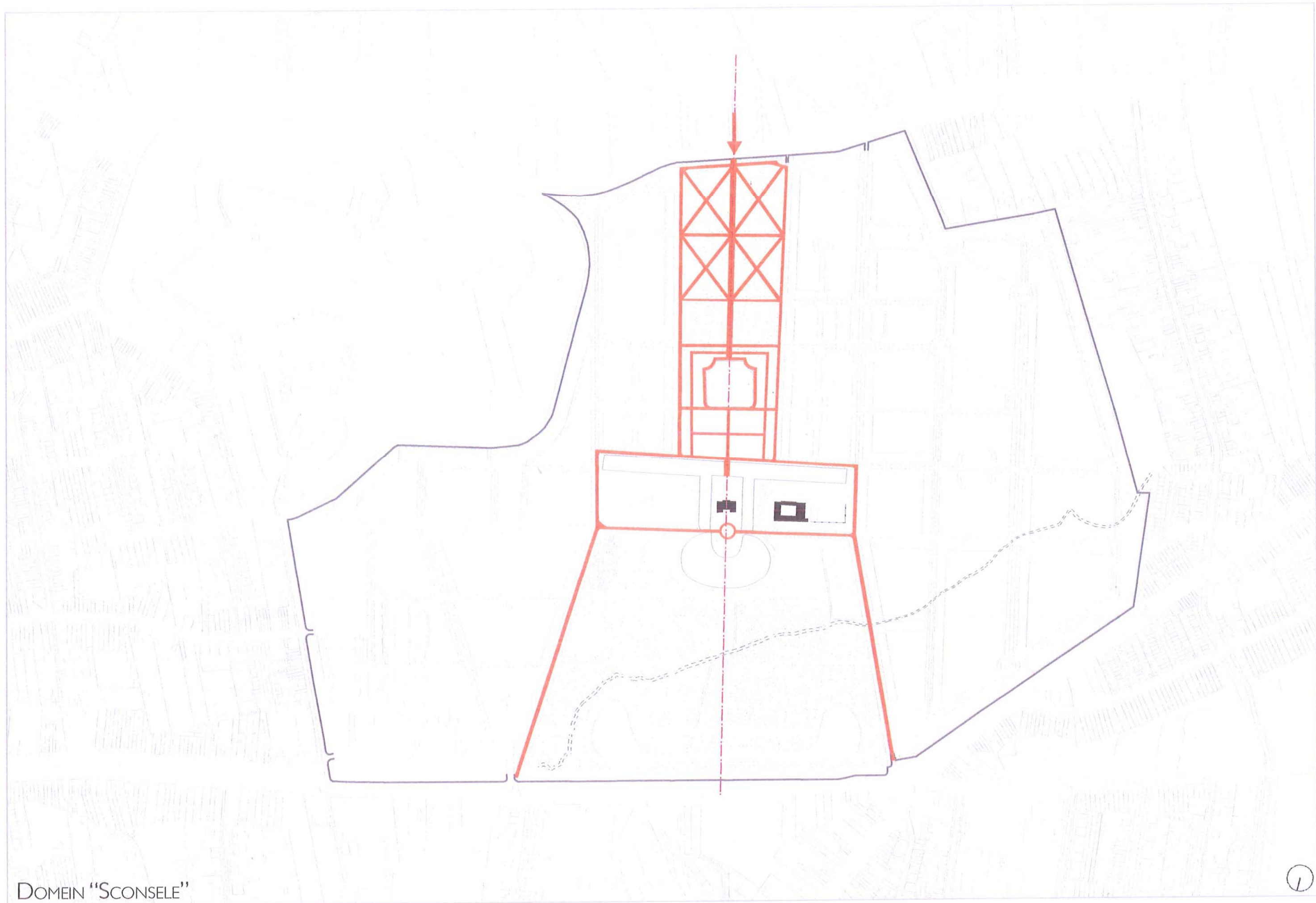

naar Kiel. Omstreeks 1875 was Antwerpen in grote bloei, zodat deze begraafplaats reeds rond 1900 goed gevuld was. Toen in 1911 het domein Schoonselhof te koop kwam werd niet gearzeld. Op 6 november 1911 maakte de Antwerpse gemeenteraad bekend dat het college in openbare veiling het domein Schoonselhof, gelegen in de gemeenten Wilrijk en Hoboken, had gekocht voor 806.790 BF om in te richten als begraafplaats. Het ging om 84 hectaren, begrijpende kasteel, park, bossen, vijvers, stallingen, pachthoeven, velden en weiden. Kielbegraafplaats werd gesloten voor gewone begraving in 1921, in concessies kon nog begraven worden tot 1936. Van 1936 tot begin jaren 1950 werden zo'n 1300 concessies met of zonder grafteken overgebracht van Kiel naar Schoonselhof. Ze werden vooral gegroepeerd op de perken Y en Z1. Hier zijn graftekens te vinden die tot 160 jaar oud zijn.

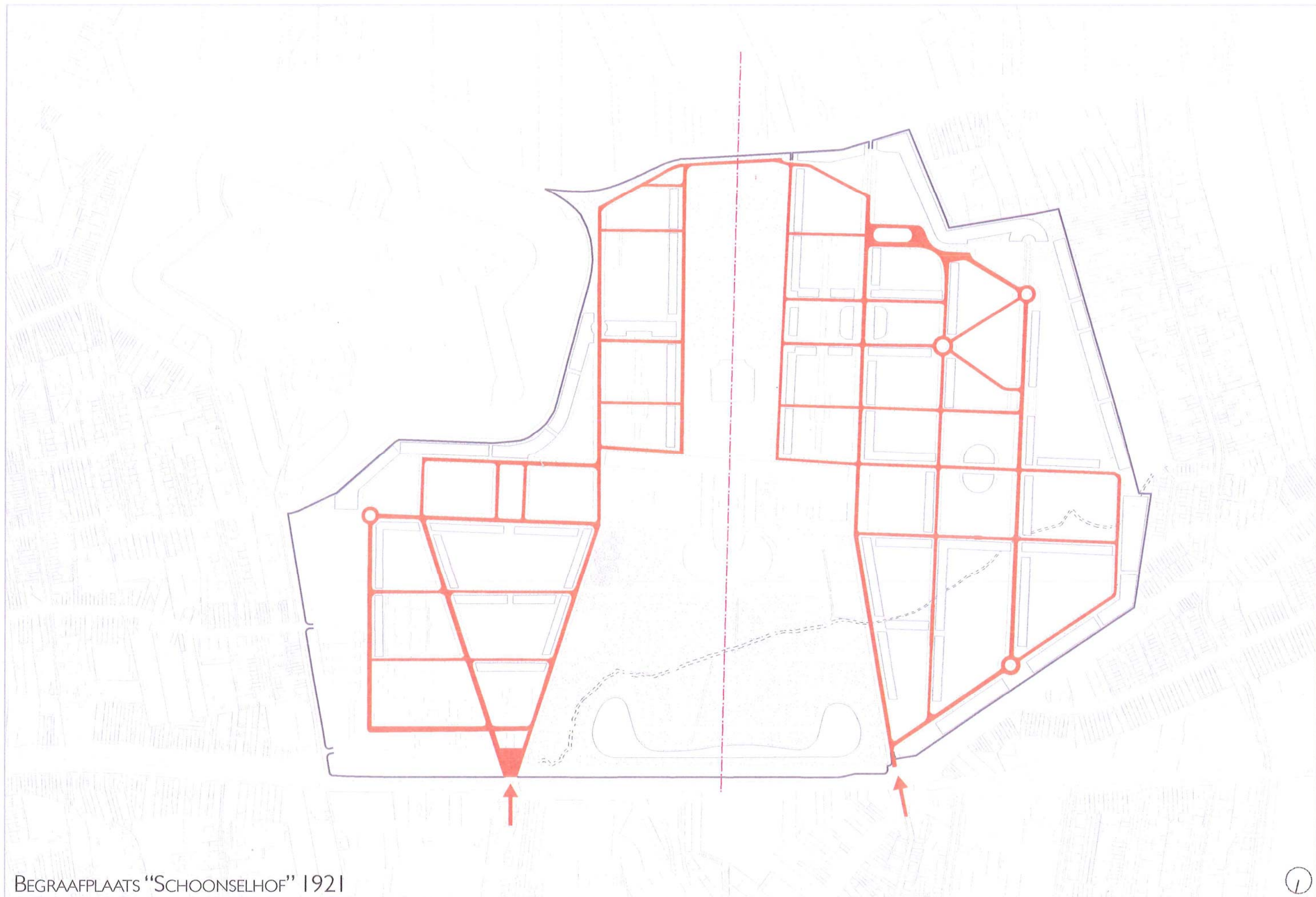
GESCHIEDENIS VAN HET DOMEIN SCHOONSELHOF

De eerste vermelding van een stenen hoeve met de naam Sconcele, schoon huis of fraaie landbouwnederzetting, dateert uit de 14de eeuw. Als hof van plaisantie glorieerde het in de periode van Gaspar Ducci (1543-1573), die tevens eigenaar was van een schitterend renaissancepaleis in de Lange Nieuwstraat (afgebroken). Genodigden aten op Sconcele uit gouden borden, gezeten in een weelderig gestoffeerde kamer met goudlederbehang.

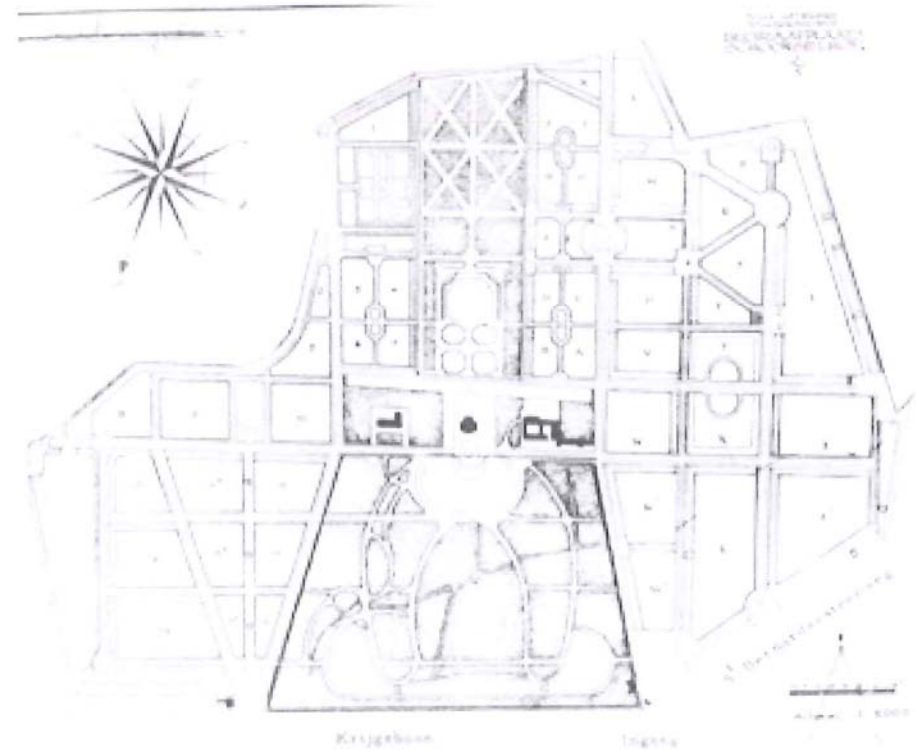
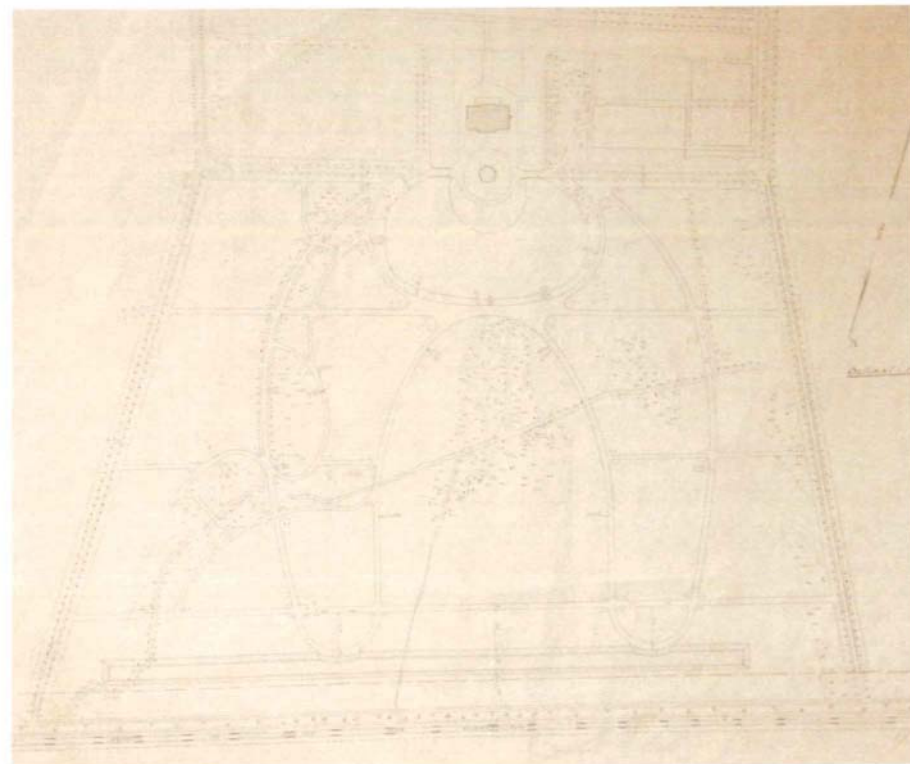
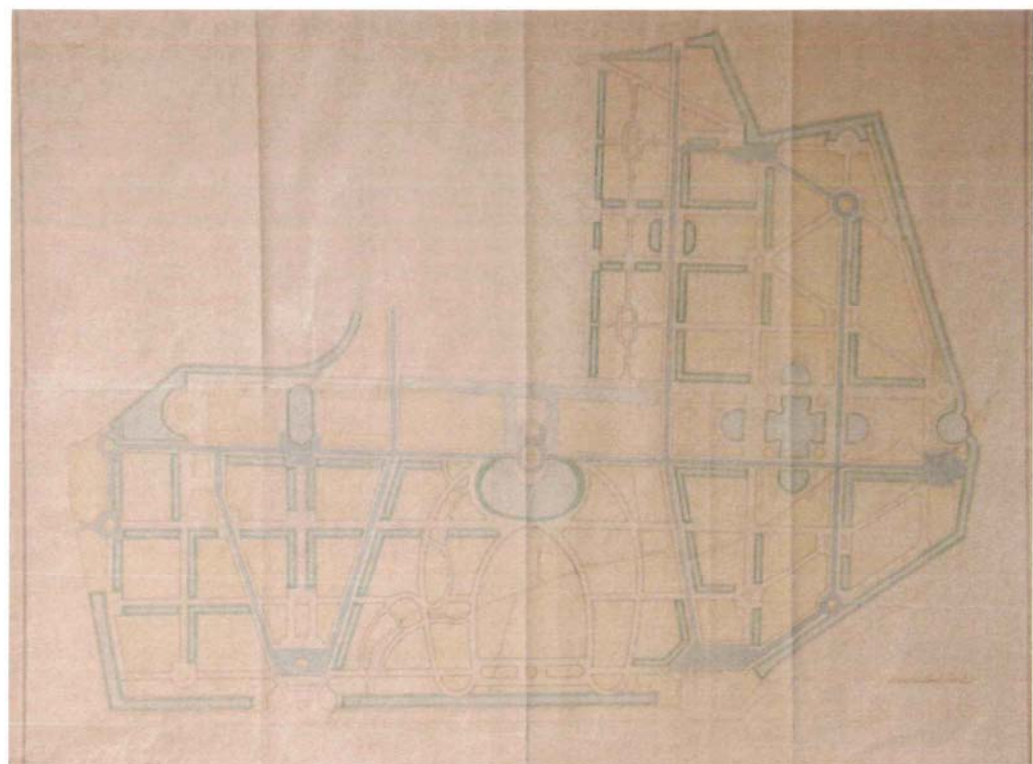
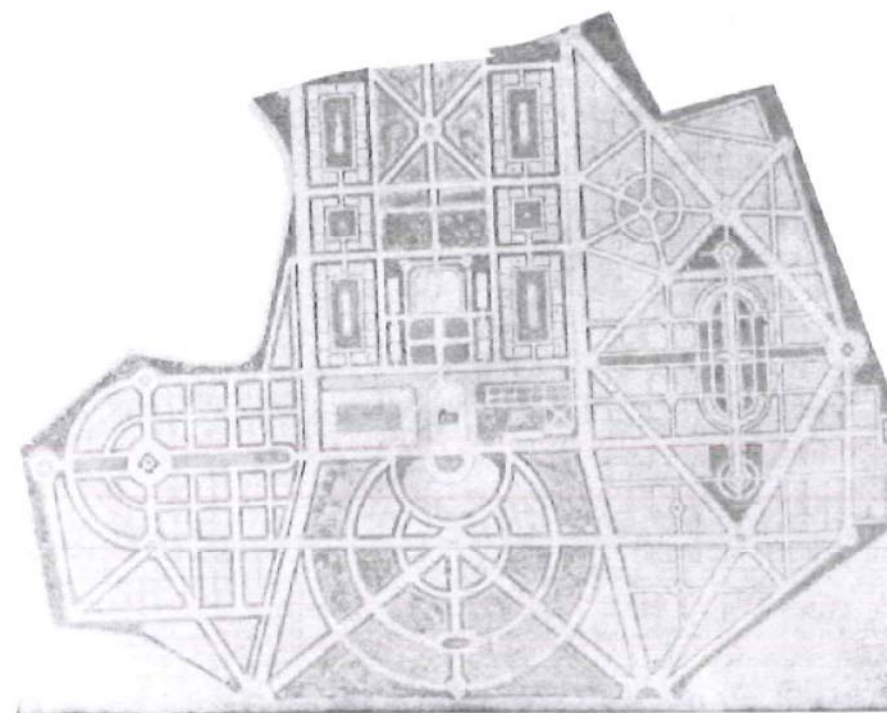
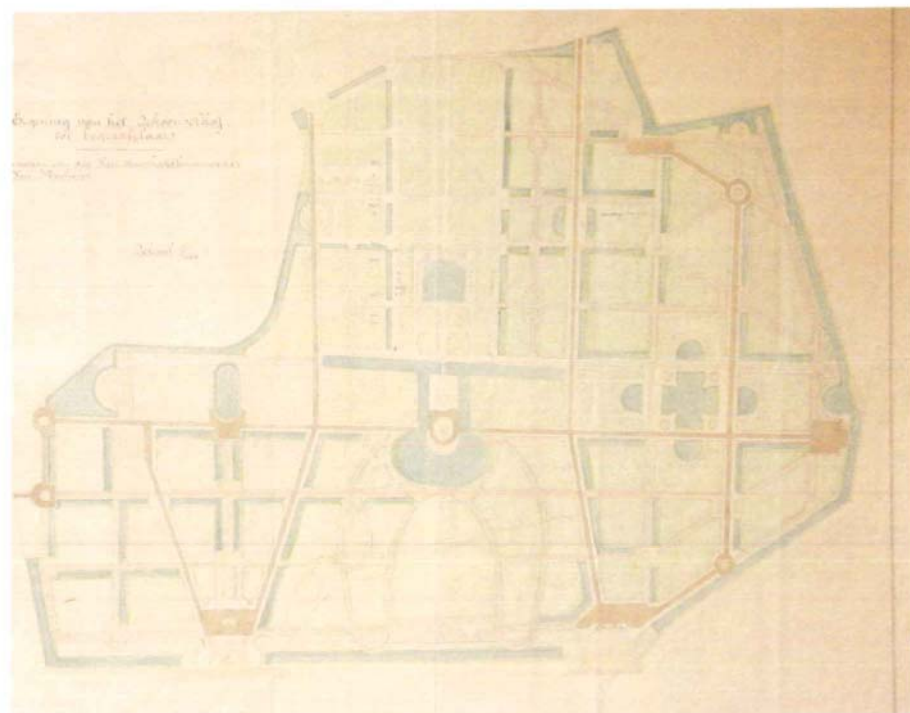
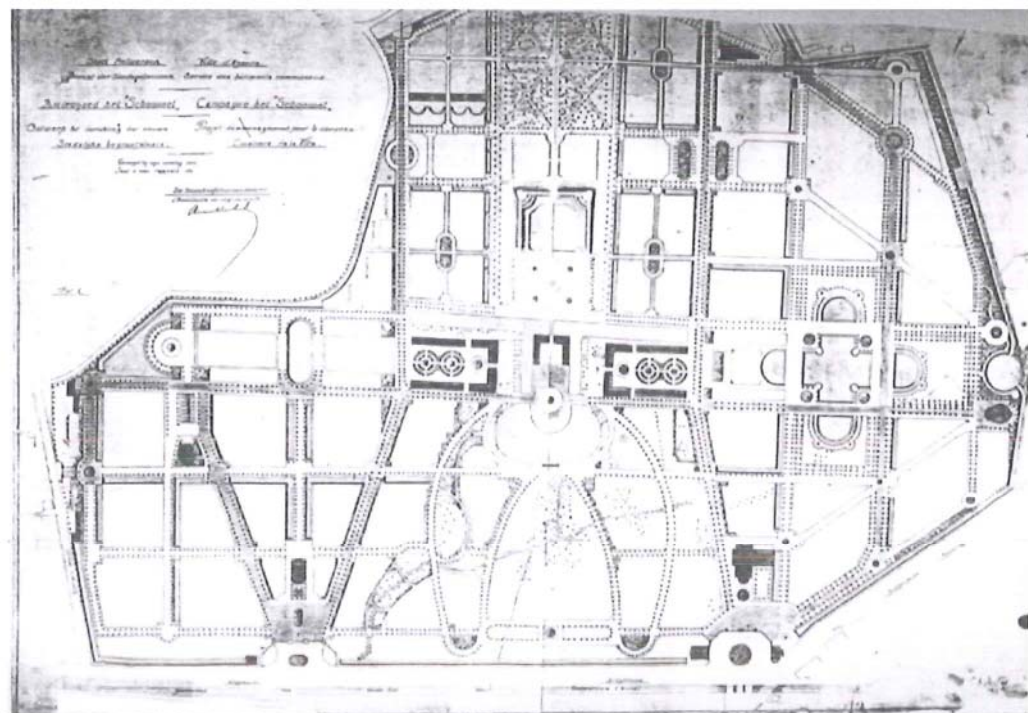
Schoonselhof ging daarna nog twintigtal maal over in andere handen van edellieden en hoge burgerij. Naar aanleiding van een openbare verkoop door de erfgenamen Potteau, in 1730, is sprake van: een schoon ende wel-gheleghen Hoff van plaisantie, met de groote Huijsinghen, Stallinge, Pachters wooningen, rontomme bemuert, ende om-watert, met diversche optreckende Bruggen, met de Schure, Landerijen, groote Dreven, Plantagien, gronde, ende allen den toebehoorten, genaemt Schoonsel, ghenietende den vrijheid van accijns van Water ende Bier. Onder markies de Rubi, veldmaarschalk en gouverneur van het Antwerpse kasteel, (1734-1740), tekende architect Van Bourscheit plannen voor verbouwingen, maar bij overlijden van de Rubi bleek niets wezenlijks daarvan uitgevoerd. In 1749 kwam Schoonsel in het bezit van jonkheer Joannes-Anthonius du Bois de Vroylande. Het domein werd toen uitgebreid tot zo'n 110 hectare. Een schilderij uit 1767 toont zijn gezin in de tuinen van Schoonsel, met op de achtergrond de sierlijke arcade en rechts de berceau, een met loofgewelf overdekt wandelpad. Een kaart van landmeter P. Stijnen uit 1768 geeft een beeld van het kasteel: een U-vormig grondplan en een entree met risaliet – een vooruitspringend deel van de gevel dat over de hele hoogte doorloopt. Waarschijnlijk werd het omgracht kasteel omstreeks 1800 verbouwd in laat-classicistische stijl in opdracht van dochter Marie-Louise-Joséphine du Bois de Vroylande. Na haar dood, in 1825, kocht Augustin Moretus della Faille het landgoed. In 1871 erfde zijn ongehuwde zoon Jules Jean Thomas Moretus het domein. Bij diens dood in 1911 verkocht men het openbaar en begint het verhaal van Schoonselhof als parkbegraafplaats.

BEGRAAFPLAATS "SCHOONSELHOF" 1921

INRICHTING SCHOONSELHOF

EERSTE CONCEPT

Een vereniging De Vrienden der parken van Antwerpen zag de aankoop van Schoonselhof als kans om een ideale begraafplaats te realiseren. Ze liet een concept uitwerken door de Brusselse landschapsarchitect Jules Janlet en de Antwerpse ingenieur-architect Marcel Schmitz. Als groot voorbeeld werd de begraafplaats van Hamburg-Ohlsdorf genoemd (440 ha). Het project werd aan de Antwerpse bevolking voorgelegd en een brochure beschreef hun opvatting: De begraafplaats moet én eenvoudiger, én toch smaakvoller versierd zijn. Minder steen en meer groen, minder uitstalling van banale pronk, meer ware rijkdom, meer orde en edele eenvoud.

BEGAAFDE STADSARCHITECTEN

Stadsarchitecten Van Mechelen en Van Averbeké bouwden voort op wat was aangegeven door de vrienden der Parken van Antwerpen. WO I noodzaakte in 1914 de aanleg van de Krijgsbegraafplaats, op het droogste punt van het domein.

Begin 1916 bezorgde Van Mechelen zijn plannen aan het stadsbestuur. Zijn uitgangspunt was de bestaande toestand van het domein maximaal in stand te houden en een zorgvuldige combinatie van park en begraafplaats uit te werken. Hij gaf ook een technische oplossing voor het grondwaterprobleem. Van Mechelen vereenvoudigde het plan Janlet-Schmitz en koos voor een regelmatig patroon van elkaar kruisende wegen en grachten, slechts in beperkte mate doorbroken door diagonalen, geen van de perken is identiek. Om het parkkarakter te behouden werd voortgebouwd op de historisch gegroeide situatie. Van op de paden zoude geen graven te zien zijn, ze werden verstopt achter hagen. Bovendien werd van meet af aan beslist om het middendeel van het domein te vrijwaren van begraving. De driedeling van het domein is toen ontstaan (hiervan is enkel van afgeweken bij het inplanten van het

columbarium). Het middendeel was louter park, links en rechts werd begraven. Rechts kregen de perken een alfabetische naamgeving, links met cijfers. Op centrale punten werden de grote graftekens geplaatst die overgebracht werden van de Kielbegraafplaats. Peter Benoit, Leopold de Wael, Hendrik Conscience, Henri Leys, vervullen op deze manier een oriënterende functie op deze uitgestrekte dodenakker.

WATERHUISHOUDING

Een groot probleem voor de omvorming van Schoonselhof tot begraafplaats was de ongeschiktheid van de ondergrond. Op sommige plaatsen bevond de grondwaterspiegel zich slechts veertig centimeter onder het maaiveld, terwijl voor begraafplaatsen 2,5 meter is vereist. Daarom werden grachten van vijf en vijftien meter breed aangelegd die het grondwater draineren naar de Hollebeek. Het zand uit de grachten deed dienst voor het ophogen van de grafperken. De grachten zijn verbonden met elkaar door terracotta buizen van 0,20 cm binnendoorsnede. De buizen worden afgesloten met een kleppensysteem in ijzer.

In 1916 werden de eerste grondige werken gestart op de perken A tot en met K, de grachten en perken L tot en met U werden in 1917 gerealiseerd. In 1921, bij de officiële openstelling, was zeven hectare geschikt gemaakt voor begraving. Een aantal percelen van het domein werden trouwens nog verpacht. In 1925 volgde de afgraving en afwerking van de grachten aan de perken 1-7. Pas dan kon ereperk N in gebruik worden genomen. Jan Van Rijswijck werd er als eerste begraven onder een gedenkteken ontworpen door Emiel Van Averbeké (hij was zolang begraven bij zijn vader op de Kielbegraafplaats). Omstreeks 1930 werden de aanleg van de perken V - Z I gerealiseerd, mogelijk gebeurde toen ook de uitgraving van de vijver in het landschapspark. Pas in 1947 volgde de

aanleg van de perken 5, 8, 9, 10, 11, 12 en 14. Mogelijk dat daarom dit gedeelte niet helemaal werd gerealiseerd zoals voorzien op het ontwerp uit 1921.

TIJDELIJKE TOEGANGSPARTIJ

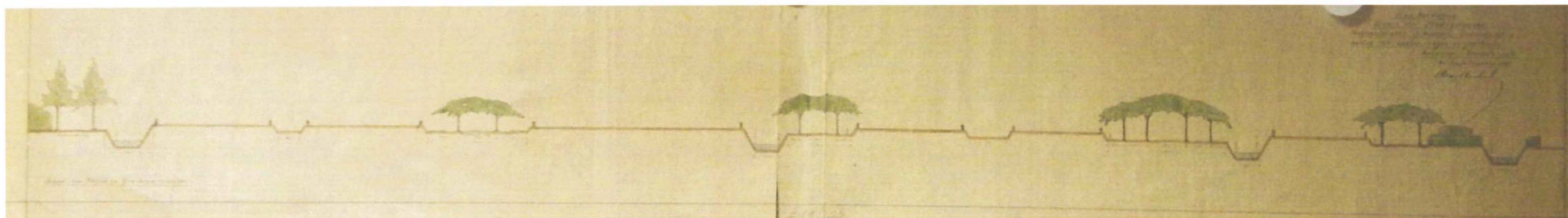
Het ontwerp voorzag duidelijk in twee toegangen tot de begraafplaats, telkens met bijbehorend toegangsgebouw.

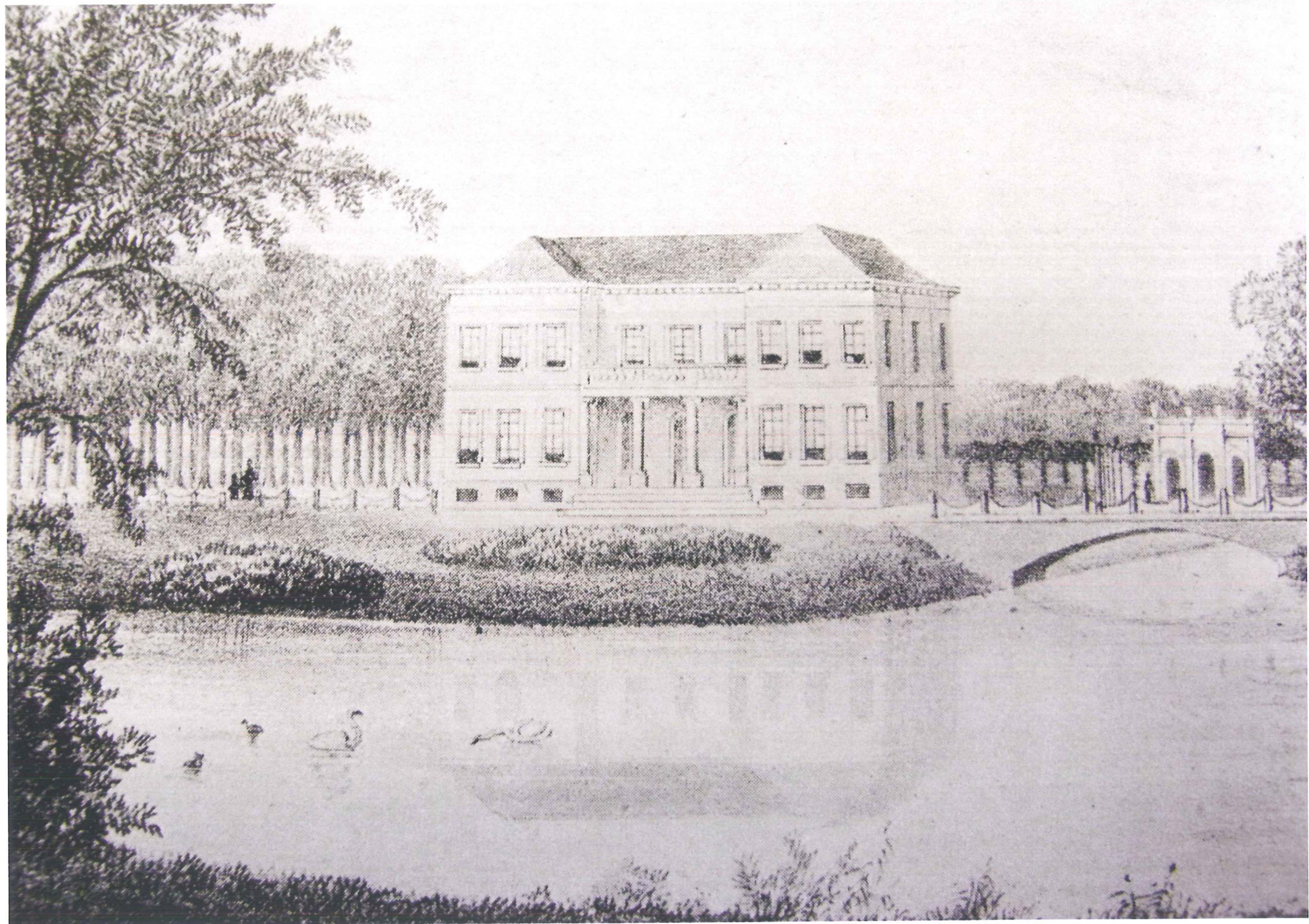
Een tijdelijke inkoop werd gerealiseerd nabij de Sint-Bernardsesteenweg in 1921 (n.o.v. Van Averbeké, SAA), in afwachting van definitieve uitwerking van de toegangen. In 1951 werd tegenover deze toegang een rouwruimte gebouwd, ontworpen door stadsarchitect Fivez.

LUSTHOFGEDEELTE

Bij de aanleg werd de optie genomen om de tuinpartij aan het kasteel te behouden; de Franse tuin met tuinbeelden, de vijver met eromheen de berceau, de triomfboog en het sterbos. De lijn werd zelfs doorgetrokken; het terrein voor het kasteel werd betrokken in het lusthofgedeelte en werd aangelegd als landschapspark met vijver. De aanleg van het landschapspark had te maken met zowel pragmatische als esthetische overwegingen. Dit was het laagste punt van het domein, te nat om er te begraven. In dit gedeelte werd de Hollebeek in haar bedding gelaten (de bedding werd weliswaar een meter dieper gemaakt) om het water optimaal af te voeren. Bovendien paste een landschapspark letterlijk en inhoudelijk in de as met kasteel en achterliggende tuinen, de bijkomende vijver tegen de Krijgsbaan was een extra waterreservoir.

Wat op de lusthof-as lag werd dus behouden, de structuren erbuiten verdwenen onvermijdelijk naarmate de aanleg vorderde. Zo ook de oude, door grachten omgeven Schranshoeve.

Dreef op Schoonselhof.

II. SCHOONSELHOF IS EEN "LEVENDE" BEGROEFPLAATS

Het bijzondere aan Schoonselhof is dat de geschiedenis die ze meedraagt geen afgesloten hoofdstuk is. Die geschiedenis wordt nog steeds aangevuld omdat de begraafplaats nog steeds in gebruik is.

De levende begraafplaats Schoonselhof is ontvankelijk voor nieuwe ontwikkelingen inzake lijkbezorging, asverstrooiing en bijzetting in urnen.

Het parkkarakter maakt Schoonselhof bovendien aantrekkelijk voor niet-funeraire activiteiten. Het hele jaar door tref je er wandelaars, toeristen, hobbyfotografen, kinderen die er leren fietsen, biologen, genealogen, valkeniers, scholieren op educatieve uitstap...

III. SCHOONSELHOF IN DE CONTEXT VAN DE METROPOOL ANTWERPEN

Rekening houdend met de betekenis die Schoonselhof heeft voor de grootstad Antwerpen en Vlaanderen en de terechte ambitie om deze monumentale begraafplaats internationaal kenbaar te maken willen we voorstellen formuleren om de site optimaal te integreren in het grootstedelijk gebied.

Nu ligt Schoonselhof als het ware verloren in de "Nevelstad". Er is nood aan een visie op de ruime randstedelijke gordel waarin het Schoonselhof ligt.

Met name stellen we voor dat het circulaire traject waarlangs de Forten liggen en dat loopt vanaf de Schelde tot het noorden van Antwerpen urbanistisch te structureren via de aanleg van een stedelijke boulevard naar analogie met de Leien.

Deze boulevard zou zowel door zijn vormgeving en aanleg als door zijn bebouwing een drager worden waarop een aantal belangrijke entiteiten van de randstad op geënt worden, waaronder ook Schoonselhof. Op die wijze worden kansen gecreëerd om de herkenbaarheid van en de oriëntatie in de randstad aanzienlijk te verbeteren.

Herwaardering van dit traject, gekoppeld aan de heraanleg van de radiale invalswegen, zal een meerwaarde teweegbrengen voor het wonen in deze delen van de stad en tevens een aantal belangrijke entiteiten met elkaar verbinden. Van west naar oost : De Schelde ter hoogte van Hoboken met verbinding naar Bazel, De forten van Brialmont, Schoonselhof, Universiteitscampus, Middelheim, Mortsels, de luchthaven, Borsbeek, Golfclub, Wijnegem...

De omgeving van Schoonselhof heeft op heden geen stedenbouwkundig concept. Schoonselhof ligt niet meer in het ongeschonden landelijk gebied van welleer, maar is anderzijds nog niet in de stad opgenomen. De historische kaarten tonen deze evolutie duidelijk aan.

We zijn van mening dat een visie op de stedenbouwkundige ontwikkelingen rondom Schoonselhof erop gericht moet zijn de begraafplaats "à part entière" op te nemen in het stedelijk gebied. Dit kan alleen door het te omkaderen met waardevolle gebouwen die een dialoog aangaan met het park en de begraafplaats.

(cfr. Père Lachaise: begraafplaats in de bebouwde stad)

We stellen voor dat de Krijgsbaan als een laan beplant met bomen wordt aangelegd met gescheiden wandel- en fietspaden.

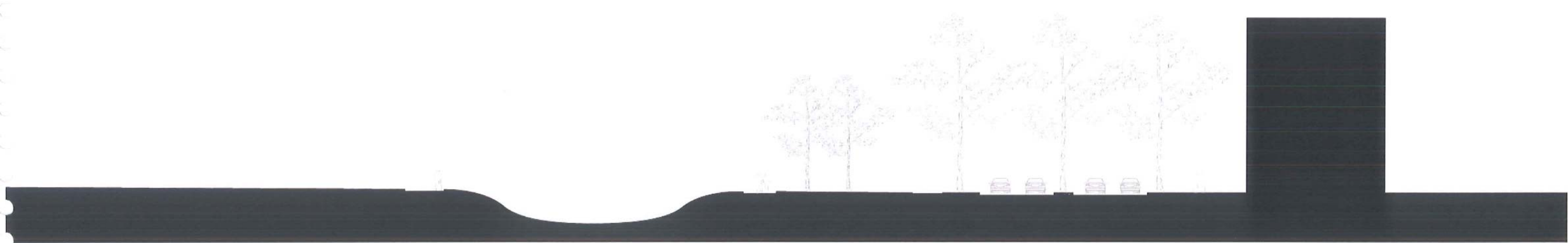
Aan de noordzijde van de Krijgsbaan zien we een ontwikkeling van het woongebied tot ca. 6 bouwlagen. In deze optie zou aan de zuidelijke flank van het Schoonselhof (Moerelei) op termijn de industrie moeten vervangen worden door woongebied.

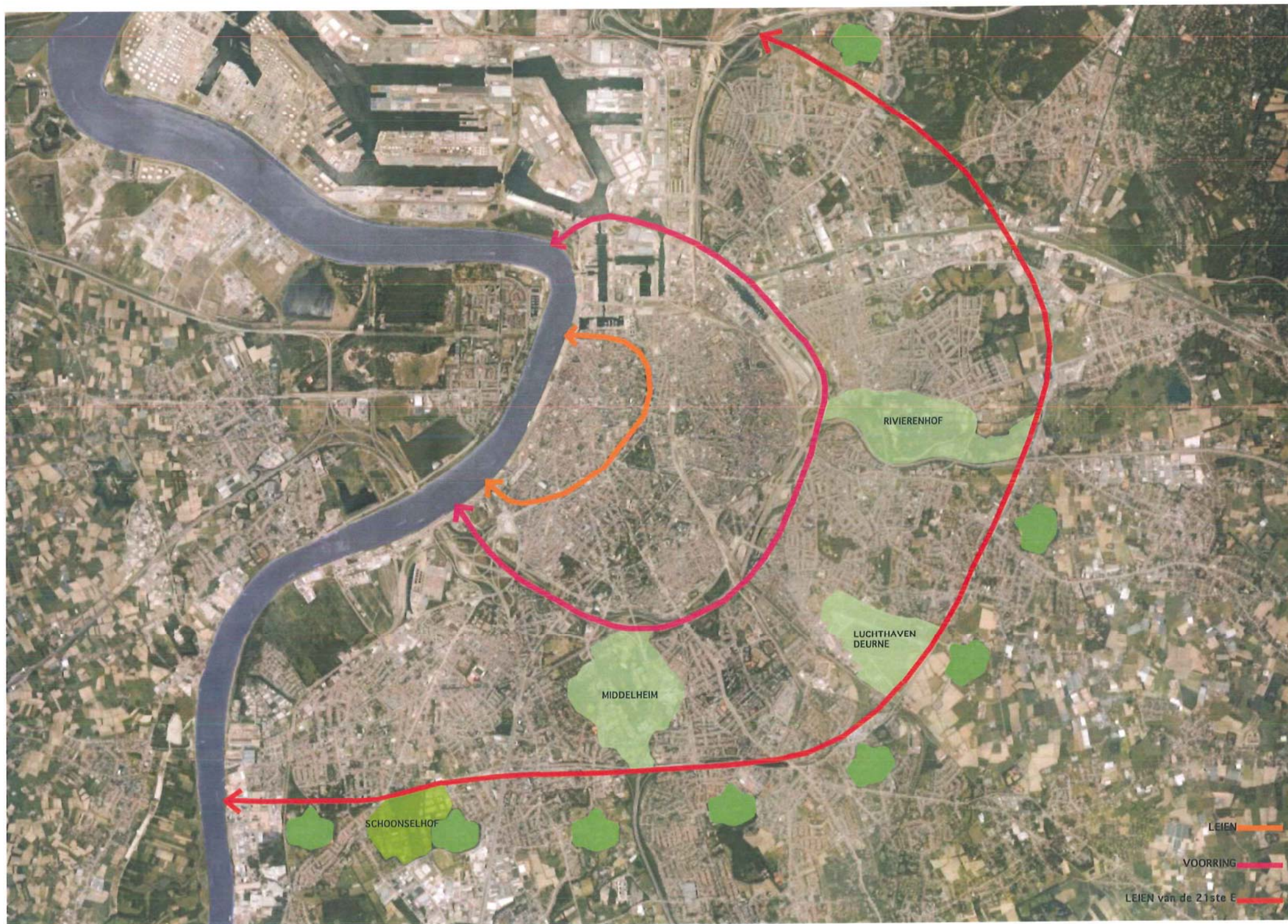

ZICHT OP KRIJGSBAAN - BESTAANDE SITUATIE

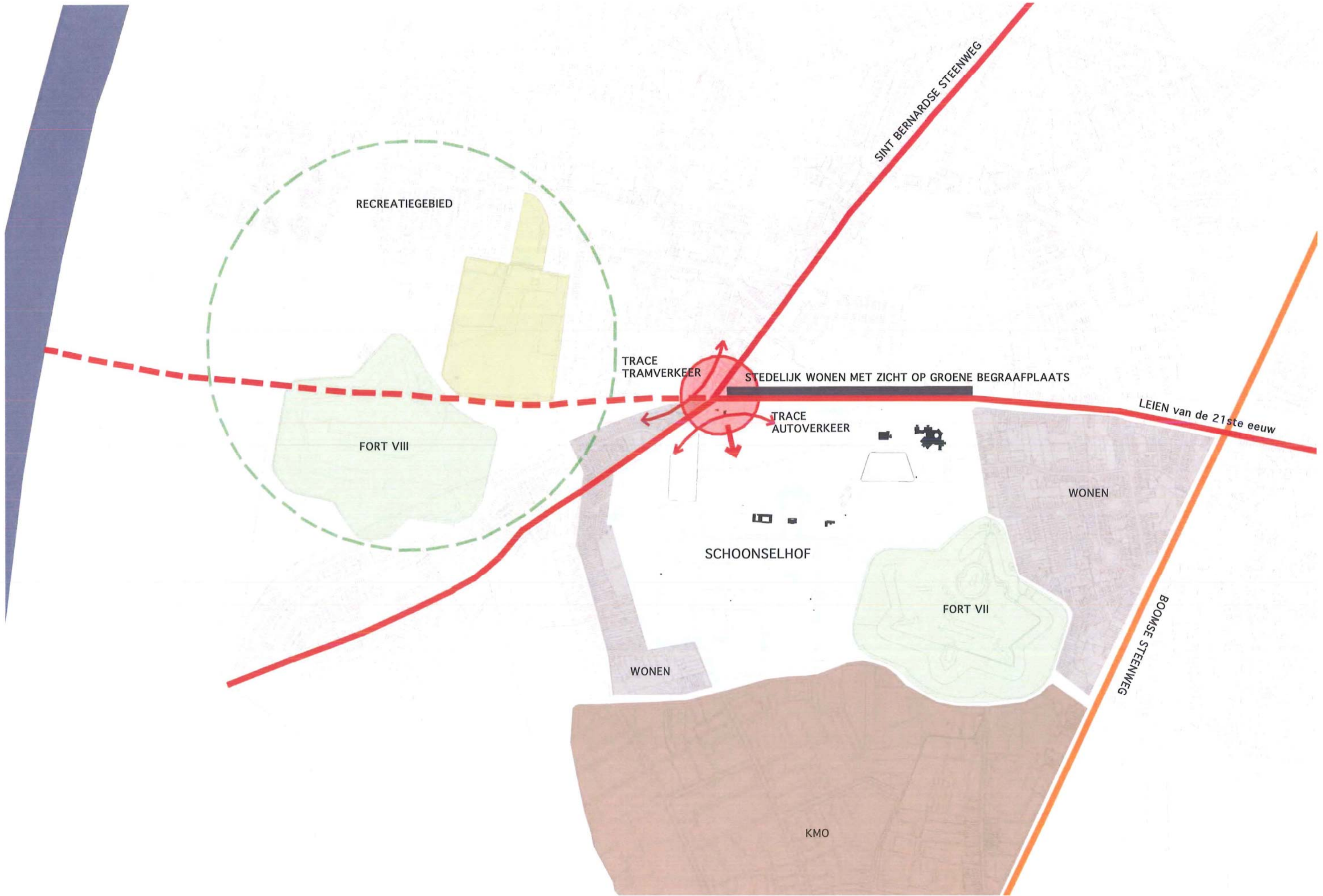

REFERENTIEBEELD - LAAN MET BOMENRIJEN

RECREATIEGEBIED

FORT VIII

TRACE TRAMVERKEER

STEDELIJK WONEN MET ZICHT OP GROENE BEGRAAFPLAATS

TRACE AUTOVERKEER

SCHOONSELHOF

WONEN

FORT VII

WONEN

KMO

SINT BERNARDESE STEENWEG

LEIEN van de 21ste eeuw

BOOMSE STEENWEG

CONTOUR

1 GRACHTEN

We willen de huidige grachtengordel langsheen de grenslijn van het domein vervollledigen en doortrekken. Momenteel is de gracht teveel versnipperd en onvolledig. Overal waar de kans ertoe bestaat wordt het park omsloten door de watergrachten van ca 5 m breedte. Tegelijkertijd wordt er een wandelpad voorzien langsheen de grachten waar dit nog niet bestaat. Hierdoor zullen de perken op de uiterste grens meer ontsloten en bereikbaar zijn, en volwaardiger tot het domein behoren.

2 KRIJGSBAAN / ENGELS PARK

De zichtbaarheid van het historische park "Schoonselhof" zal aanzienlijk verbeterd worden door het verwijderen van alle opslag en wildgroei in het Engels park dat gelegen is ten noorden van het kasteel. Aldus zal men vanaf de Krijgsbaan een ongehinderd zicht bekomen op het kasteel, de vijvers en de grachten die de tuin omzomen. De langwerpige vijver wordt ingeschakeld als begrenzing van het park. Het smalle parkgedeelte ervoor zal tot het openbare domein gaan behoren. Aan de beide uiteinden van het Engels park worden (voor)pleinen voorzien voor begraafplaats en crematorium. Ook de grachtengordel mondt uit op deze pleinen. Tussen de pleinen en de langwerpige vijver komt er een afsluiting. De pleinen worden 'stedelijk' gebied; aldus geeft de parkbegraving een deel aan de stad.

3. Aan de zuidelijke grens, ter hoogte van het Sterbos, zal het niet mogelijk zijn de gracht te continueren. Hier voorzien we een afsluiting in eenzelfde vormgeving als deze aan de noordzijde.

TOEGANGEN

De ontsluiting van Schoonselhof is heden niet optimaal. Verschillende alternatieven werden afgewogen, toch was de conclusie dat door het stedelijke (verkeers)knooppunt de huidige toegang toch de optimale blijft, echter mits het oplossen van heel wat praktische problemen. Het kruispunt met de Sint Bernardsesteenweg moet als een aangenaam knooppuntplein heraangelegd worden. De aanpalende straten moeten maximaal gebruik maken van de aanwezigheid van het Schoonselhof zodat er als het ware geen achterkant is.

1 De locatie van de huidige ingang blijft behouden, maar er dient meer openheid en duidelijkheid geschapen te worden. Er wordt een ruim plein aangelegd; Schoonselhof geeft een deel terug aan de stad. Het Engels park paalt aan het plein. Vanaf het plein is er een toegangslaan die leidt naar een interessant centraal knooppunt van waaruit het geheel van Schoonselhof kan 'bezocht' worden. Dit plein paalt aan de Neerhoeve met tuinmuur. Er zal een luifel op het plein komen die beschermd tegen regen en die gedeeltelijk over de tuinmuur komt en zichtbaar zal zijn vanaf de toegang van de begraafplaats.

De huidige parkeerplaats aan de overzijde van de Krijgsbaan is aanvaardbaar, maar vooral de verbinding tussen de parking en de

ingang van de begraafplaats moet verbeterd worden. Ook dient er een mogelijkheid gecreëerd te worden voor een autocar parkeergelegenheid. Het tramtracé wordt op termijn verlengd naar de St-Bernardsesteenweg en we voorzien dus een tramhalte op het plein. Dit nieuwe "Schoonselhofplein" is belangrijkste toegang tot de begraafplaats.

2 Er wordt een tweede kleiner voorplein voorzien aan de linkerzijde van het engels park (thv de huidige dienstingang van het crematorium) als hoofdingang voor het Crematorium en als tweede toegang tot Schoonselhof. Het is deze toegang die ook reeds op de tekening van het oorspronkelijke ontwerp stond aangegeven.

Deze bijkomende ingang voor de begraafplaats leidt eveneens via een bestaande bomenlaan naar een interessante open plek op de begraafplaats, die voor allerlei tijdelijke activiteiten kan gebruikt worden. ...Voorstel is om ook een bushalte te voorzien t.h.v. de ingang van het crematorium.

De aanwezigheid van het crematorium is een wezenlijk gegeven alhoewel deze instelling voor 34 werkt voor lijkbezorging die niet op het Schoonselhof plaats vindt.

We beschouwen de configuratie en de inplanting van het crematorium niet als een vaststaand gegeven en kwamen tot de conclusie dat deze ingreep respectloos is tav het oorspronkelijke ontwerp van Van Mechelen en Van Averbeke.

We stellen voor de ingang van het crematorium te verplaatsen en negeren hierdoor de huidige diagonale aslijn (naar de toegangsdeur), die geen rekening houdt met de oorspronkelijke aanleg van Schoonselhof.

Voorlans willen we de grachtengordel aanleggen (zoals voorzien op het oorspronkelijke ontwerp) en laten uitmonden op het nieuwe voorplein. Langs deze gracht loopt een weg voor de auto's die naar de parking rijden (en ondertussen ook voorbij de ingang van het Promotheuscentrum). De huidige inkompartij van het Promotheuscentrum behoudt wel een grote open ruimte ervoor (plaats van afspraak, startpunt na de dienst, afzetten van personen en verder rijden naar de parking).

3 Aan de zuidzijde, waar de historische toegang tot het kasteel lag, wordt een voetgangers- en fietserstoegang gecreëerd. Eenzelfde vormgeving zal de link leggen met de noordzijde. Deze toegang maakt het mogelijk ook vanaf deze zijde het 87 ha park te betreden of te doorkruisen en aan de andere kant weer te verlaten. Ook voor de busreizigers die met de niet frequente buslijn langsheen de Moerelei arriveren, is deze toegang noodzakelijk.

4 Tot slot willen we de huidige gemeenschappelijke uitgang wat opschuiven naar het zuiden en in een belangrijke aslijn van de begraafplaats plaatsen; onmiddellijk grenzend aan de grote parking.

AUTOVERKEER EN PARKEREN

De locatie van de 2 grote parkings, ter hoogte van de hoofdingang en ter hoogte van de Legerstraat, blijven behouden. Deze laatste parking wordt uitgebreid (waarbij de kleinere parking aan het crematorium zal verdwijnen).

Op normale dagen stelt het verkeer op de begraafplaats zelf geen problemen. Her en der kunnen kleine parkeerplaatsen voorzien worden om de bezoekers de mogelijkheid te geven kort te parkeren, zonder echter de huidige aanleg te schaden.

De verkeersregeling op het domein wordt niet gewijzigd aangezien ze haar degelijkheid heeft bewezen in de praktijk.

Op termijn stellen we voor dat het autoverkeer op het domein Schoonselhof wordt vervangen door caddys die de bezoekers brengen naar de plaats waar zij dat wensen en terugbrengen naar één van de toegangen. Fietsverhuur is een andere mogelijkheid om vlotte mobiliteit op het terrein aan te bieden.

De asfaltwegen die nu teveel symbool staan voor het autoverkeer moeten op termijn een voetgangers- en fietsvriendelijker beeld krijgen (kasseien, stenen).

V. DE BESTEMMINGEN VAN GEBOUWEN

Zowel neerhof als kasteel zijn bouwhistorisch en geschiedkundig van groot belang. Hun intrinsieke waarde maakt een keuze tot invulling haast vanzelfsprekend. Het informele karakter van de neerhoeve nodigt uit tot een ontspannende functie, terwijl het statige kasteel vraagt om een ernstige bestemming.

KASTEEL: CENTRUM VOOR DE STUDIE VAN DE FUNERAIRE CULTUUR IN EUROPA

Het kasteel is als het ware voorbeschikt om uit te groeien als zetel van een onderzoeksinstituut voor funerair archeologie, dat zich zou richten op de studie van het funerair gebeuren, funerair beeldhouwkunst en architectuur en funerair landschappen en ecologie. De lokalen van het kasteel zijn een ideaal kader voor een museum met archief en leeszaal. Er zijn ruimtes met ideale lichtinval voor een vaste opstelling van de collectie, maar ook tijdelijke tentoonstellingen zullen hun plaats vinden in en rondom het kasteel.

Er zou ook aan beperkte dienstverlening kunnen worden gedaan, zodat bezoekers kunnen

opvragen wie waar begraven is.

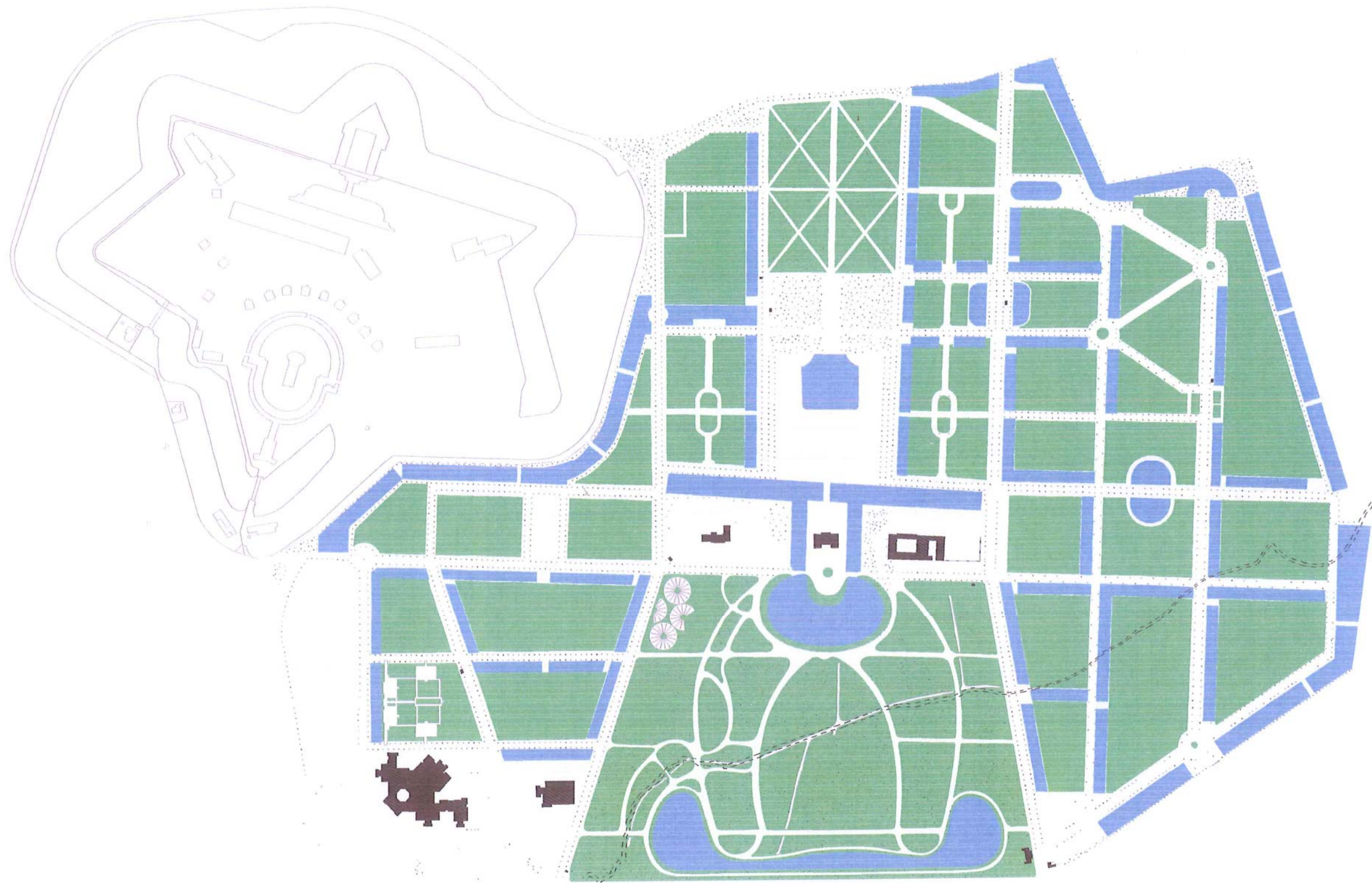
De conservator kan ook het aspect toeristische promotie van Schoonselhof op zich nemen; contacten leggen met reisorganisatoren, bijhouden van een website, coördinatie winkel met brochures en boeken.

NEERHOEVE: PLAATS VOOR VERPOZING

De neerhoeve is geschikt als informele ontmoetingsruimte, als plaats voor verpozing na rondwalen op Schoonselhof, als plaats voor een drankgelegenheid waar al zo lang vraag naar is. De link met het nieuwe plein zal deze functie nog meer in de verf zetten.

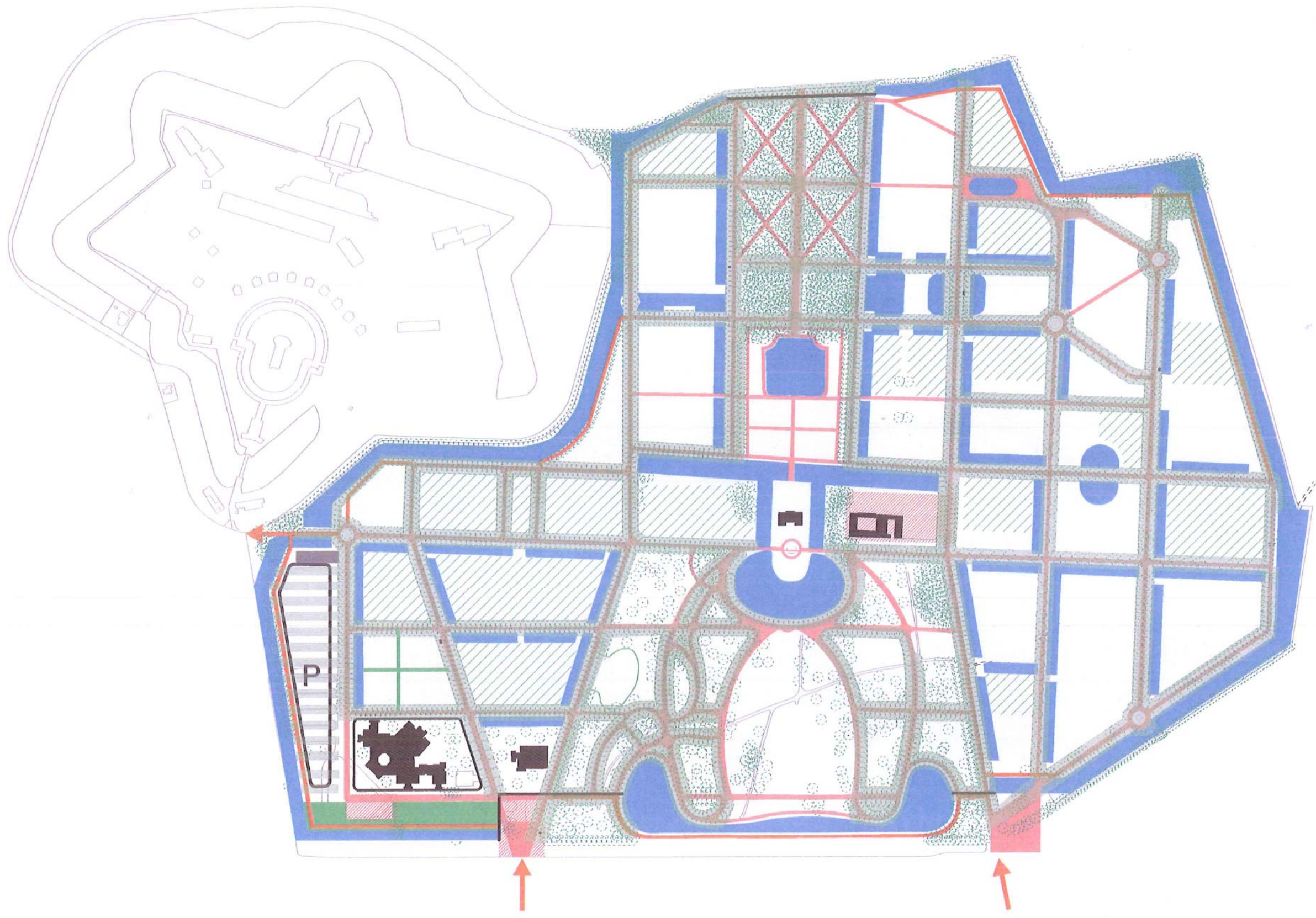
NIEUWBOUW: VOOR DE DIENST STADS- EN BUURTONDERHOUD

Aan de rand van de begraafplaats, ter hoogte van de grote parking en de centrale uitgang, wordt de nieuwbouw voor de dienst stads- en buurtonderhoud voorzien.

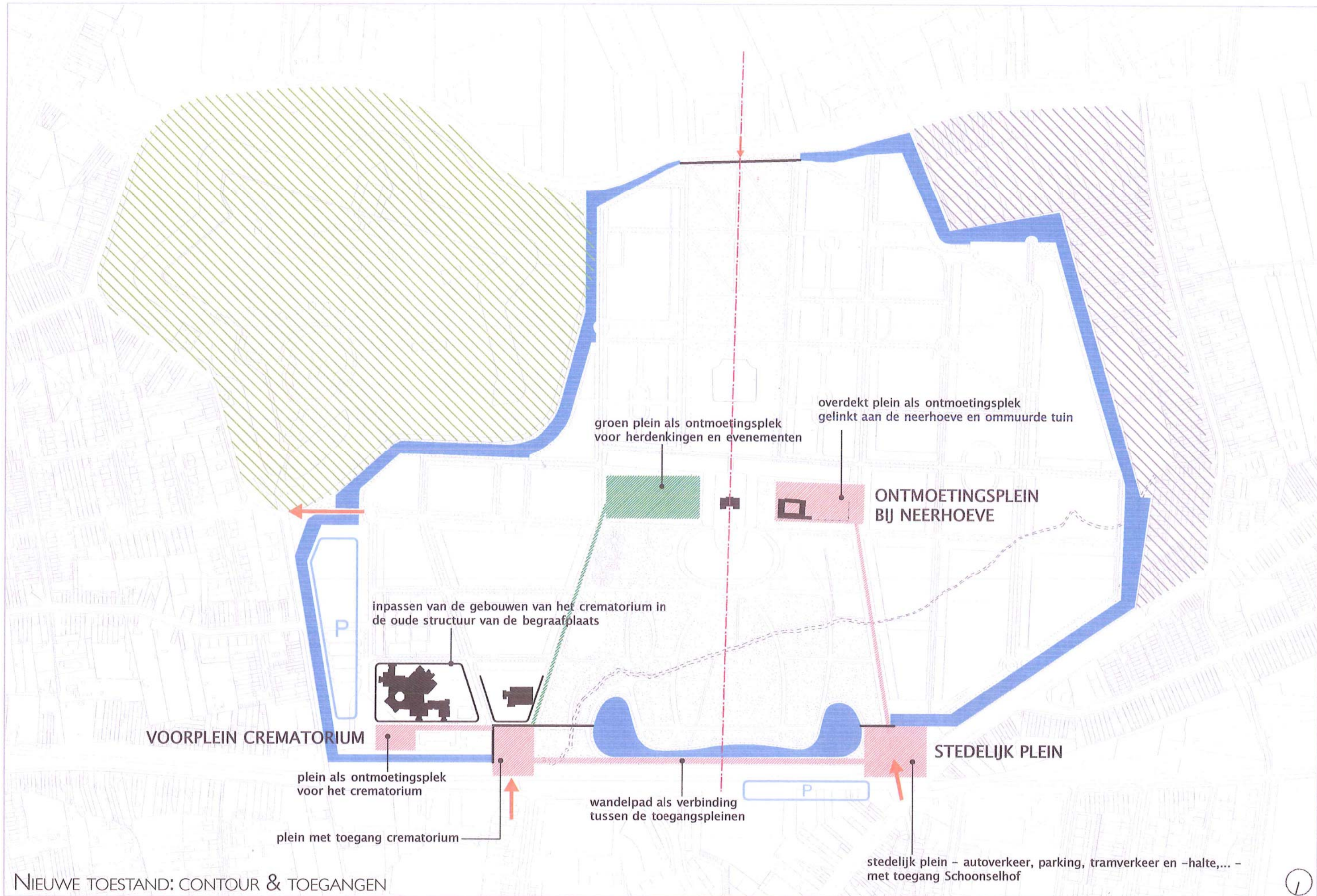
Legende

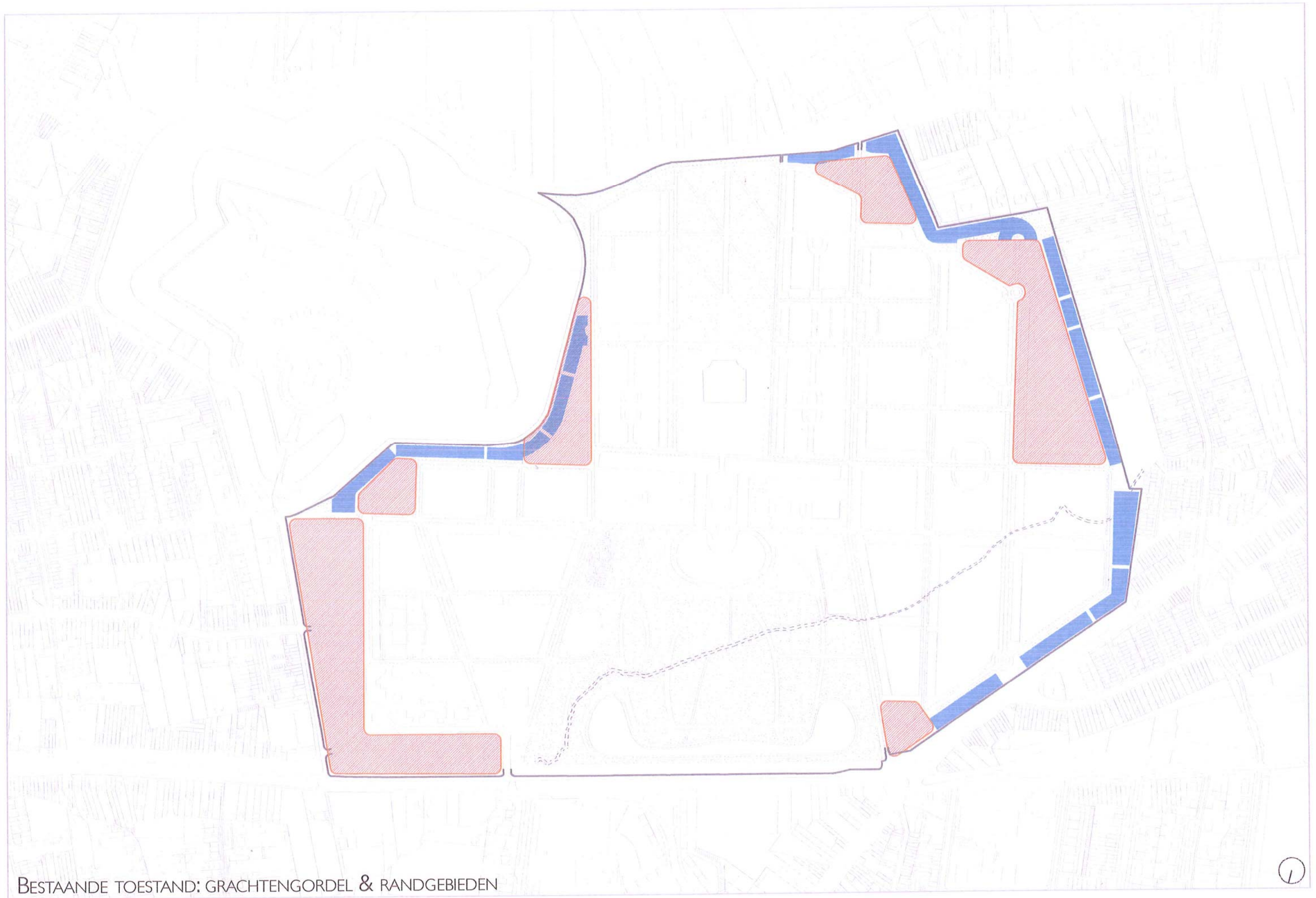
- Kasteel
- Neerhof
- Crematorium
- Onderhoudsdienst
- Grachten
- Wegen
- Dreven
- Perken
- Parking beplant met bome

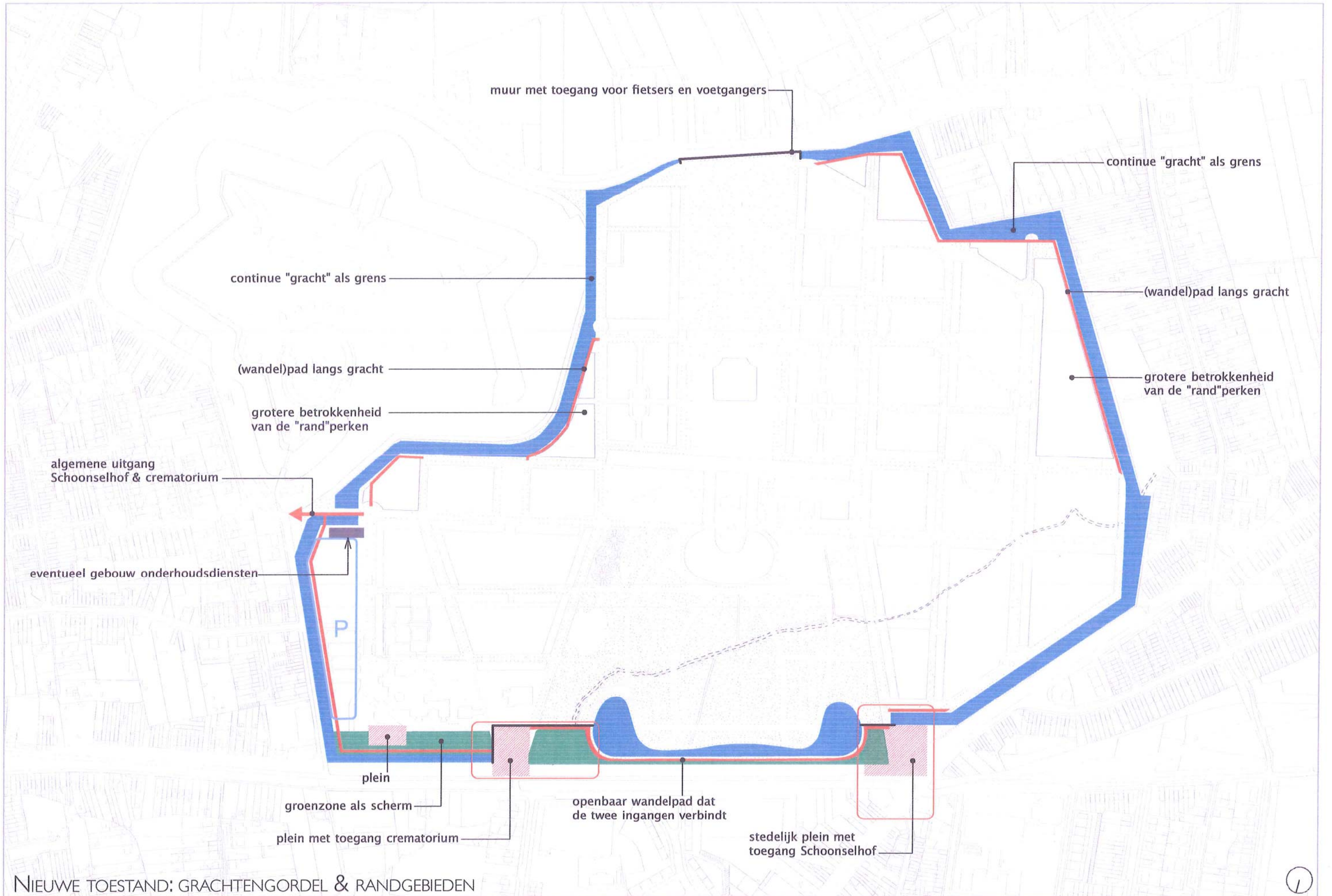
BESTAANDE TOESTAND: CONTOUR & TOEGANGEN

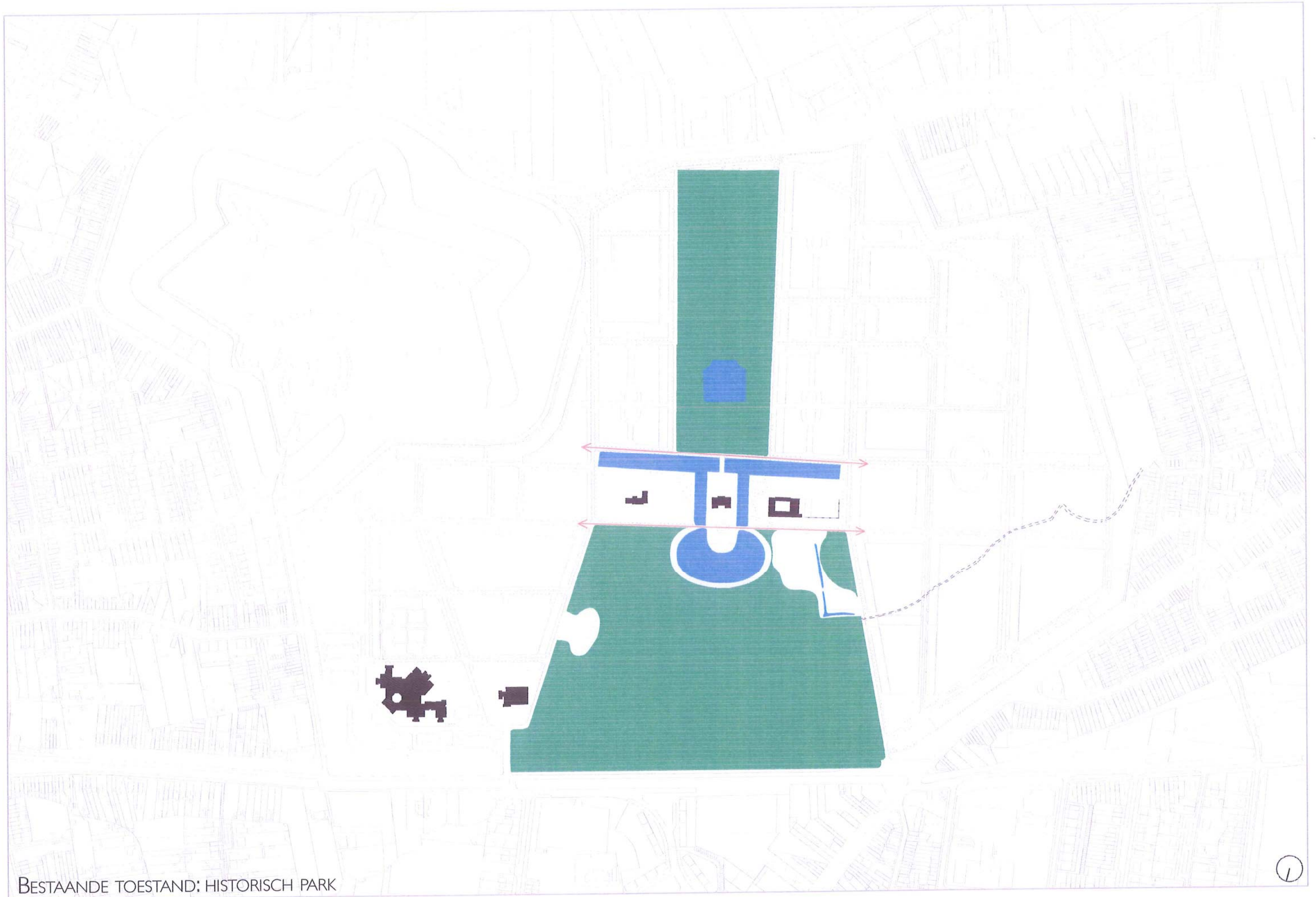

BESTAANDE TOESTAND: GRACHTENGORDEL & RANDGEBIEDEN

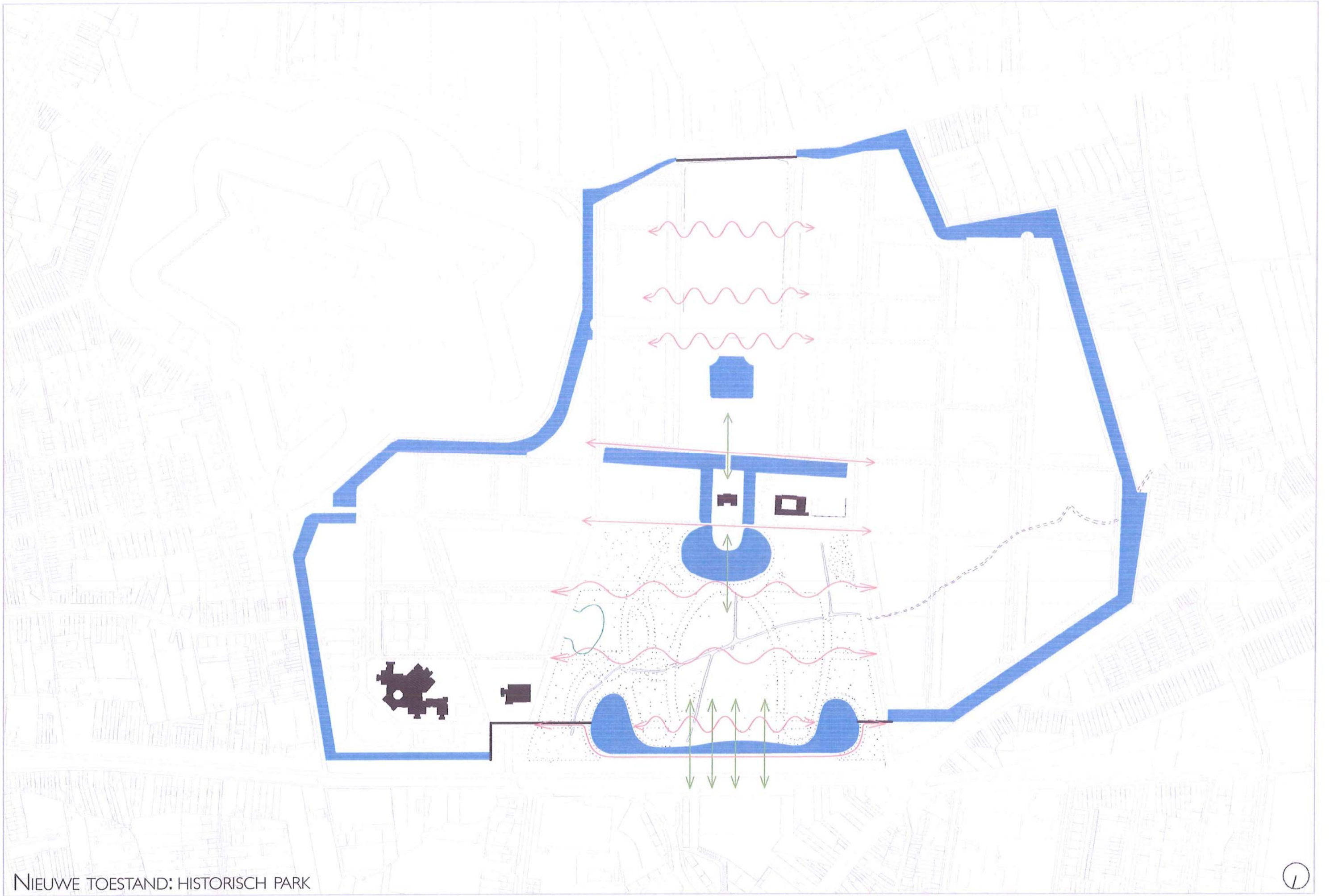

BESTAANDE TOESTAND: HISTORISCH PARK

NIEUWE TOESTAND: HISTORISCH PARK

Het patroon van de (verhoogde) perken en (verdiepte) bassins in een tracé van lanen, en hun subtiele varianten, heeft een zeer grote kwaliteit en eigenheid.

Een aantal perken kreeg gaandeweg een unieke invulling, zoals die voor de slachtoffers van de plicht, joden en moslims. Het militair gedeelte vormt één geheel, links van het Sterrenbos. Vrij uniek is het voorkomen van ereperken; gegroeid uit gebruik van Kiel om de voormannen op politiek en sociaal-cultureel gebied een kosteloze vergunning te verlenen op een belangrijk rondpunt.

Wat bepaalt onze keuze? Hoe gaan we te werk om deze of gene perk toe te wijzen als perk voor ereburgers, moslims, kinderen, bovengrondse en ondergrondse urnen, ere-urnen (?), gewone lijn, korte en lange concessies, etc ...

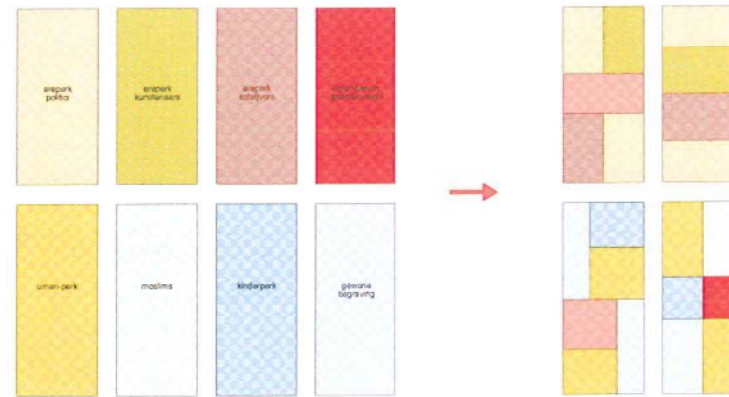
Een gelijke plek voor iedereen, dat lijkt ons passend voor een begraafplaats. Grote kunstenaars en politici liggen er (als in Père Lachaise) naast nobele onbekenden... Dit is in de traditie van Schoonselhof niet gebeurd en misschien ook niet wenselijk.

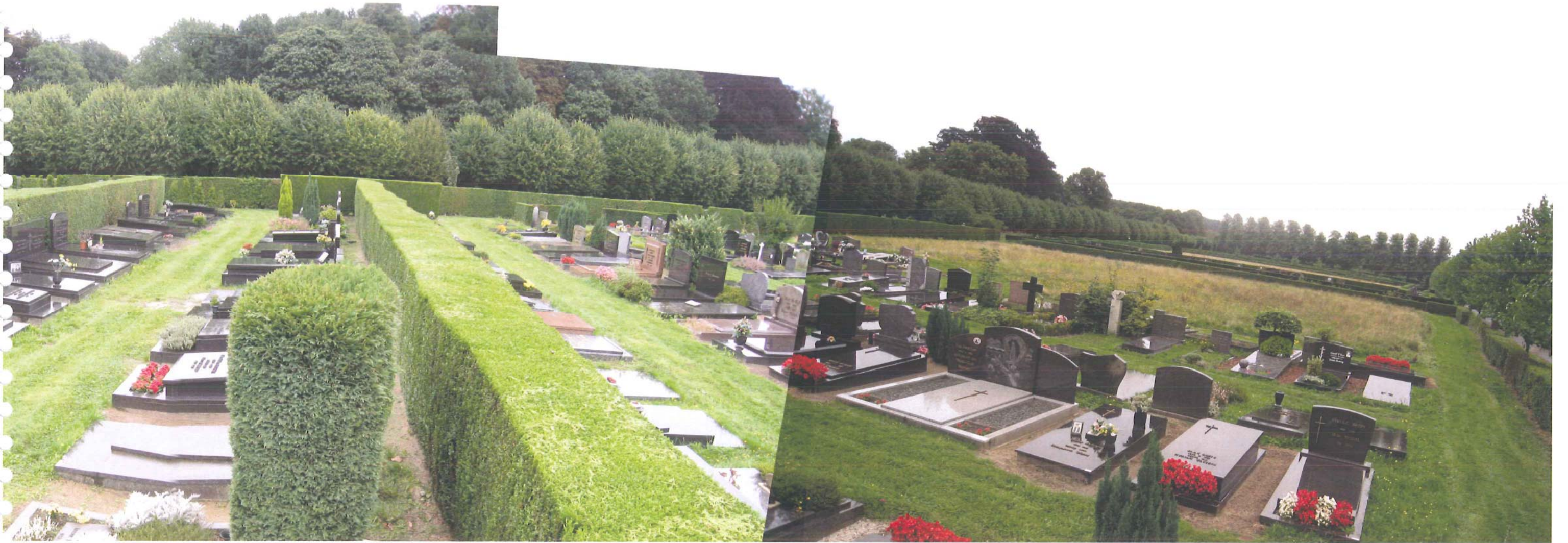
We stellen voor om de grote perken niet exclusief toe te wijzen aan één groep van mensen of geloofsovertuiging, maar te voorzien in 'deelperken'. Bij deze optie zullen we niet parallel veel perken innemen (waarbij het dan tientallen jaren zou duren alvorens ze volledig in gebruik zijn), maar in functie van de noodwendigheid perken innemen, en hierdoor een grotere flexibiliteit mogelijk maken.

De deelperken zullen afgescheiden worden van elkaar door hagen. De eigenheid, privacy en geborgenheid van elk deelperk moet gewaarborgd zijn. Er zijn op Schoonselhof voorbeelden van geslaagde indelingen die qua proportie en schaal een harmonisch uitstraling geven. Bijgevoegde tekening geeft schematisch enkele mogelijkheden en variaties van dit uitgangspunt.

Het kinderperk zou beter werken indien het meer gespreid zou worden over de begraafplaats en op een schaal op maat van het kind, in een 'deelperk'. We denken dat het beter is een aantal (kleinere) kinderperken te voorzien, dan één groot perk hiervoor vrij te maken. Het dramatische van kinderen ten grave dragen, is beter gebaat met overzienbare ruimte. Voor het 'deelperk' voor de moslims is het van belang hun specifieke eigenheden te respecteren. We denken dan in de eerste plaats dat het graf in de richting van Mekka ligt, maar ook dat het voor moslims vanzelfsprekend is dat ze ook na de dood samenzijn, opdat de sterkte van het gebed iedere moslim zou bereiken, de gebeden van moslims geen andere gelovigen zou storen en moslims niet gestoord zouden worden door gebeden van anders-gelovigen. De overledenen zijn voor hen nog aanwezig. Het samenliggen is voor hen nog belangrijker dan liggen in de richting van Mekka (met gezicht naar 't Oosten). Het is ook hier van belang in gesprek te gaan met deze geloofsgroep in kwestie bv. via het V.O.E.M.

Vanwege de traditie zou het ereperk wel één perk kunnen worden, waarbij deelperken voor politici, schrijvers, kunstenaars, etc mogelijk zijn.

Lege perken

Benutte perken

BESTAANDE TOESTAND: PERKEN

FUNERAIR ERFGOED

Schoonselhof maakt deel uit van een waardevolle Europese funeraire traditie. Ze is erfgenaam van de diverse gesloten Antwerpse begraafplaatsen en gaat tegelijk haar eigen weg.

Funeraire kunst kende een grote bloeiperiode omstreeks 1900. Alle middelen werden ingezet om het familiegraf met eeuwigheidpretentie voldoende prestige te geven. Verenigingen ijverden voor de oprichting van een representatieve grafsteen voor hun stichter. De begraafplaats was toen een plaats om te zien en gezien te worden; er werd 's zondags geflaneerd.

De Antwerpse, Vlaamse, maar ook sociale, culturele, politieke, demografische, geschiedenis wordt op Schoonselhof geïllustreerd. Zeker voor de graven van omstreeks 1875 tot aan WOII biedt Schoonselhof een staalkaart van producties geleverd door steenhouwers, beeldhouwers, architecten en brongieters, die trouwens ook in de stad werkzaam waren. Zowel de stijl, de ontwerper of uitvoerder, de plaats van oprichting van het graf, kunnen aanwijzingen geven over de oriëntering van de overledene.

Funeraire kunst in kerken legt vooral de nadruk op het vergankelijke. Daar weerklinkt de boodschap; maak wat van je leven, want het einde ligt op de loer. Dat wordt aanmanend verbeeld door skeletten, doodshoofd en beenderen. Na 1875 staat vooral het verdriet om de nabestaanden centraal. Het verdriet wordt vertolkt door treurfiguren. Kinderen of engelen, maar meestal jonge vrouwen geven uitdrukking aan de smart, soms sereen, soms in totale overgave aan verdriet. Meer dan eens zijn de treurfiguren sensuele schaarsgeklede vrouwen, die als het ware de dood trotseren met hun viriliteit.

Symboliek die verwijst naar eeuwigheid en eindigheid blijft steeds aanwezig en wordt internationaal gehanteerd; alfa en omega, omgekeerde fakkel, gebroken zuil, handen van een echtpaar, obelisk, palmtak, klimop, papaver, ourobouros... .Andere symboliek is dan weer lokaal, zoals het kussen, dat in Antwerpen op haast ieder graf werd aangebracht als teken van de eeuwige rust, dat kussen is in Gent of Brussel niet te vinden.

Soms is de grens tussen grafkunst en stedelijke kunst klein. Vooral ten tijde van de statuomanie, de bloeitijd van de hulde-monumenten vanaf 1875 tot WOII, is het onderscheid moeilijk te maken. Vaak twijfelde men bij het oprichten van een gedenkteken van een pas gestorven persoonlijkheid of men het zou oprichten op het graf of in het stadspark. De traditie van het oprichten van een uniek grafteken bestaat nog in beperkte mate, vnl op de ereparken.

De grafengel die het graf van dichter Paul Van Ostaijen beschut (het meest bezochte graf op Schoonselhof) is zuiver funerair van uitdrukking. Toch woog op een bepaald moment de kunstwaarde door; zo werd het beeld in 1958 van het graf gehaald om getoond te worden op de prestigieuze internationale tentoonstelling "50 jaar moderne kunst" op Expo 58 te Brussel.

Naast de overal aanwezige kleinschalige kunstuitingen op de graven zelf, die in hun verscheidenheid talloze individuele verhalen vertellen, zijn er de meer publieke kunstwerken die mede de sfeer en de herkenbaarheid bepalen van de begraafplaats. Op Schoonselhof zijn verschillende mooie voorbeelden aanwezig zoals "De Herder" van de Franse beeldhouwer Paul Landowsky. Maar andere kunstwerken zijn op een eerder willekeurige en weinig doordachte manier aan de site toegevoegd. De laatste decennia is immers een traditie van aanwezigheid van eigentijdse beeldende kunst, gegroeid uit de eigen specifieke aard van de begraafplaats zelf, ten onrechte verloren gegaan. Het is door opnieuw concrete opdrachten te geven aan kunstenaars dat de betrokkenheid van de hedendaagse kunst kan terugkeren.

Door de introverte en beschouwende sfeer was de begraafplaats bij uitstek een plaats voor kunst en kan het dit terug worden. Niet het persoonlijke discours over kunst zal dan primeren maar de kunst als beschouwende commentaar.

Water en groen vormen de essentiële omgeving voor een begraafplaats. Deze zijn op Schoonselhof overvloedig en op natuurlijke wijze aanwezig. Deze natuurlijke rijkdom moet dan ook met veel zorg en kennis van zaken in stand gehouden worden.

BEHEERSPLAN

Teneinde het beschermde landschap en het beschermd monument Schoonselhof optimaal in stand te houden is een beheersplan in opmaak. We zijn van mening dat het beheersplan erop moet gericht zijn maatregelen voor te stellen die, uitgaande van een grondig historisch onderzoek, het park zo goed mogelijk in stand te houden in zijn oorspronkelijke vorm. Hierbij moeten aspecten zoals vervanging van bomen, waterbeheer en aanleg van nieuwe grafperken behandeld worden. Ook de eventuele reconstructie of heraanleg van de Franse tuin, de loofgang, de omgeving Neerhof, alsook de heraanleg van de Engelse tuin zullen het onderwerp vormen van een grondige historische studie en terreinstudie.

ONDERHOUD

Het onderhoud van Schoonselhof behelst de dagelijkse activiteiten die moeten ontwikkeld worden teneinde het park in goede staat van onderhoud te houden: Gras maaien, snoeien van hagen, opsnoeien van bomen, opruimen van bladeren, kortom alle werken die noodzakelijk zijn om de netheid en de esthetische kwaliteit van het domein optimaal in waarde te stellen.

RESTAURATIE FRANSE TUIN/ ENGELSE TUIN

De restauratie van de Franse en de Engelse tuin zal geschieden op basis van historisch onderzoek (archivalisch, iconografisch) als terreinonderzoek en een nauwkeurige topografische opmeting.

Een grondige inventarisatie en evaluatie van het bomenbestand zal een belangrijk onderdeel van dit onderzoek uitmaken. Aan de hand van de leeftijd der bomen zal nagegaan worden welke de oudste en dus mogelijks originele beplanting is. Hierbij wordt gedacht aan de restanten van de Linden loofgang bij de Franse tuin, enkele grote solitaire bomen in de Engelse tuin, evenals de stervormige beuk aanplanting aan de zuidzijde van de Franse tuin.

De resultaten van het onderzoek zullen de basis vormen van het restauratie- en heraanlegplan.

In elk geval kan gesteld worden dat de restauratie van de Franse en Engelse tuin de verdwenen verfijning en elegantie van zowel de Franse Baroktuin als de Engelse landschapstuin moeten herstellen.

Hoever deze restauratie – reconstructie zal gaan, zal afhangen van de resultaten van het historisch onderzoek en de ambities van de bouwheer inzake budget voor heraanleg, onderhoud en beheer.

Het lijkt geen twijfel dat de restauratie van het Kasteel en het Neerhof met nieuwe passende bestemming gekoppeld aan de restauratie van zowel de Franse tuin als de Engelse tuin een bijzondere meerwaarde zou betekenen voor het Schoonselhof.

Indien we het Schoonselhof als geheel zouden vergelijken met een juweel bestaande uit vele edelstenen, dan is het kasteel met zijn tuinen potentieel de centrale diamant die na restauratie pas ten volle kan schitteren.

ECOLOGISCHE ASPECTEN

Zowel bij het opstellen van het beheersplan als bij het onderhoud zal rekening gehouden worden met die bijzondere ecologische kwaliteiten die aanwezig zijn in het Schoonselhof.

De grachtkanten zijn het allerbelangrijkste natuurgegeven op het domein, want dat zijn de restanten van de vallei van de Hollebeek. Langs alle kanten groeit daar gevlekte orchis, Blauwe knoop en diverse zeggensoorten. Ook de waterplanten zijn erg uitzonderlijk.

Er moet nagekeken worden of de grote watteranonkel die de grachten overwoekerde totaal verdwenen is.

De heischrale graslanden met struikheide, borstelgras en Mannetjesereprijs zullen in stand gehouden worden.

Enkele maatregelen die in acht genomen moeten worden:

- Gazons extensief maaien, maar altijd alle maaisel af te voeren, zodat de bodem schraal blijft of terug schraal wordt.
- De vreemde boomsoorten (Amerikaanse Eik, Amerikaanse Vogelkers) en exotische bomen zullen uit het domein geweerd worden.
- Het aangeplante Beukenbestand zal niet hernieuwd worden met Beuk, maar de open plekken laten dichtgroeien met jonge opslag van Lijsterbes en Zomereik.
- De waterpartijen in het Engelse park zullen vrijgemaakt worden van opslag en langs de Hollebeek zullen zoveel mogelijk overhangende struiken en bomen verwijderd worden.
- De groene kikker is een beschermd dier er zal daarom geen vis uitgezet worden in de grote grachten,
- Roodwangschildpadden zullen verwijderd worden.
- De (oud)historische context van de vallei en het kasteeldomein zal zoveel mogelijk gerespecteerd worden.
- Er zullen geen herbiciden gebruikt worden.

Voor de studie van de fauna en flora en de terzake te nemen maatregelen zal beroep gedaan worden op die personen die reeds vertrouwd zijn met de ecologische problematiek van het Schoonselhof.

De Hollebeek is de slagader van de gehele omgeving (en laagste punt van het terrein). Er is een lichte helling naar de zuidzijde, richting de oorspronkelijke ingang van het kasteel. De eerste graven (de militairen uit WO I) werden dan ook op het hoogste punt van de nieuwe begraafplaats ter aarde besteld.

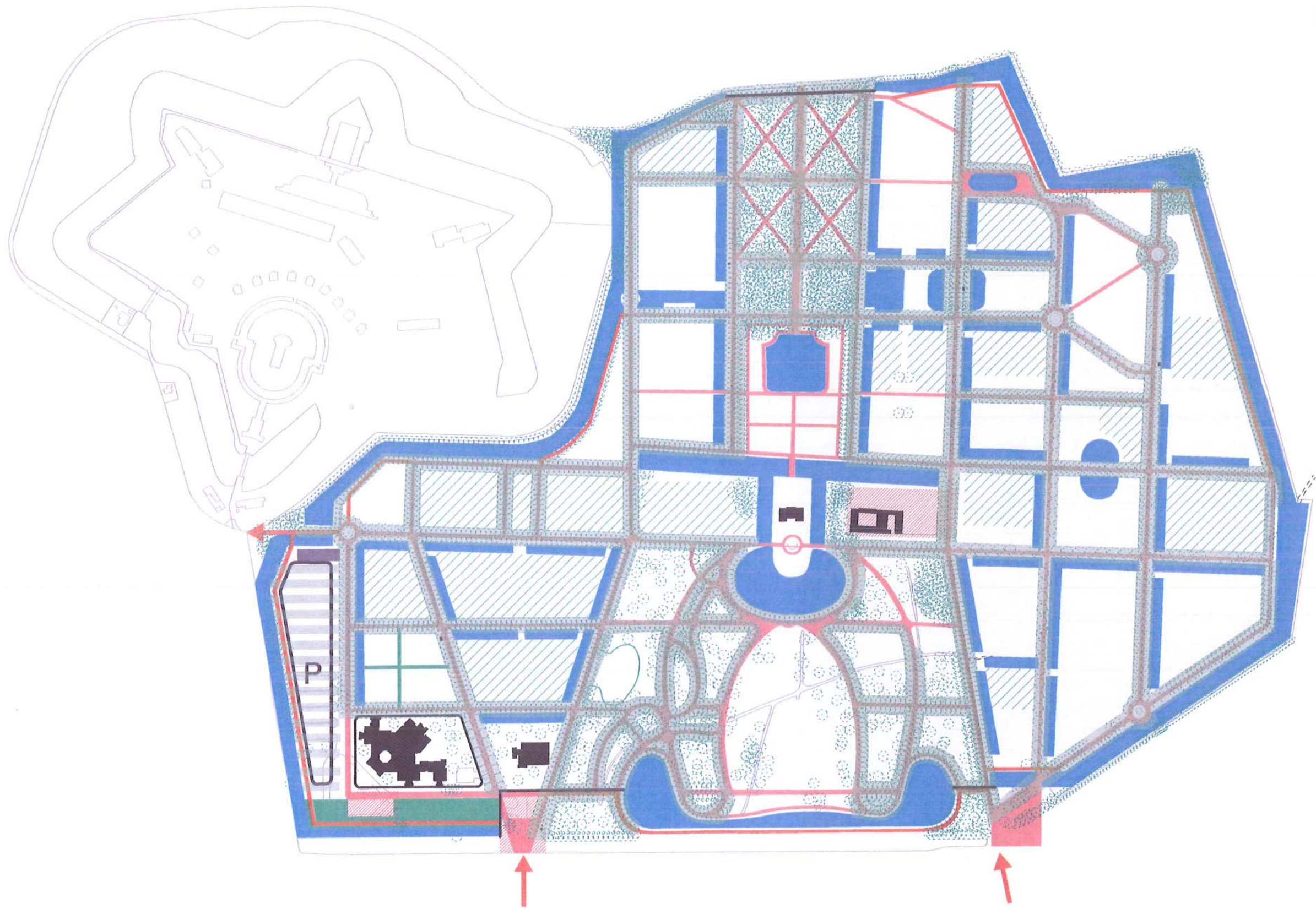
Het tracé van de Hollebeek is gedeeltelijk weg/overtunneld. Doorheen de Engelse tuin zal de Hollebeek alleszins als een natuurlijke meanderende beek opgewaardeerd worden.

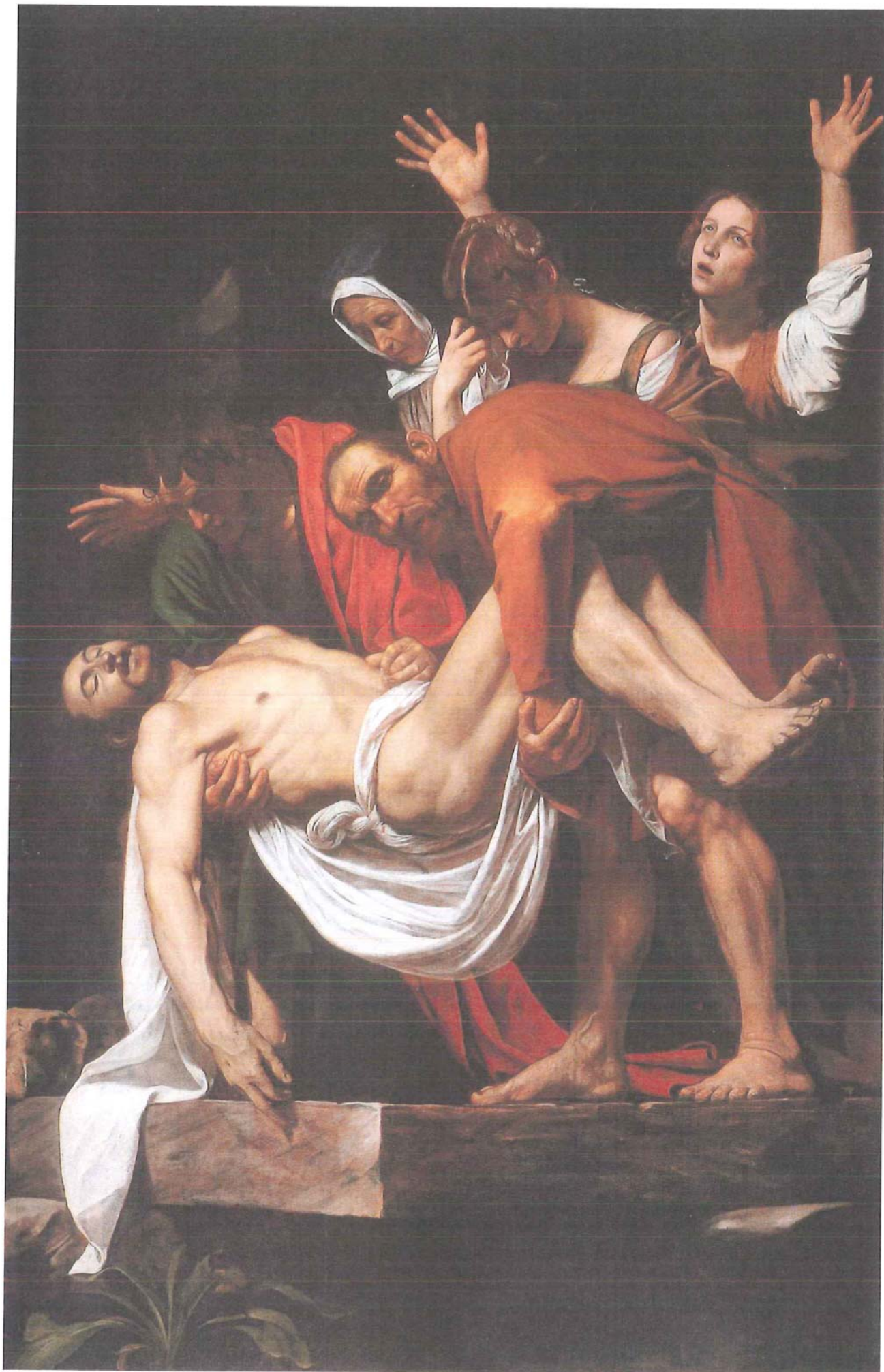
Alle water van de Hollebeek, de vijvers, de grachten en de bassins/bekkens zijn met elkaar verbonden. Hier dient een grondige studie te gebeuren. Kan het water op peil gehouden worden zowel tijdens de natte als tijdens de droge maanden?

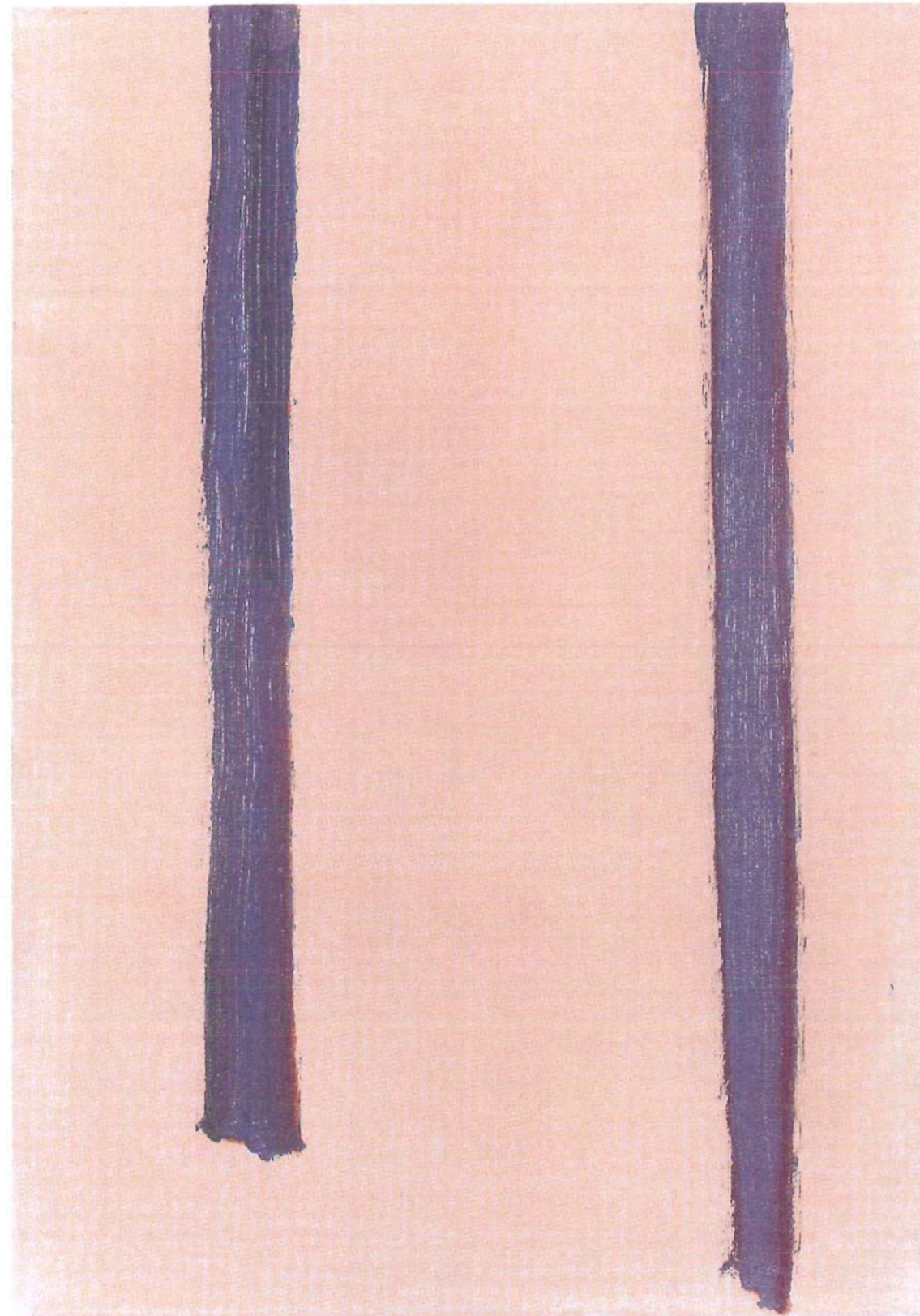
Fort 7 is eveneens een beschermd natuurgebied, beheerd door vzw natuurpunt. Kan er een alliantie aangegaan worden om ook Schoonselhof als waardevol natuurgebied bekend te maken?

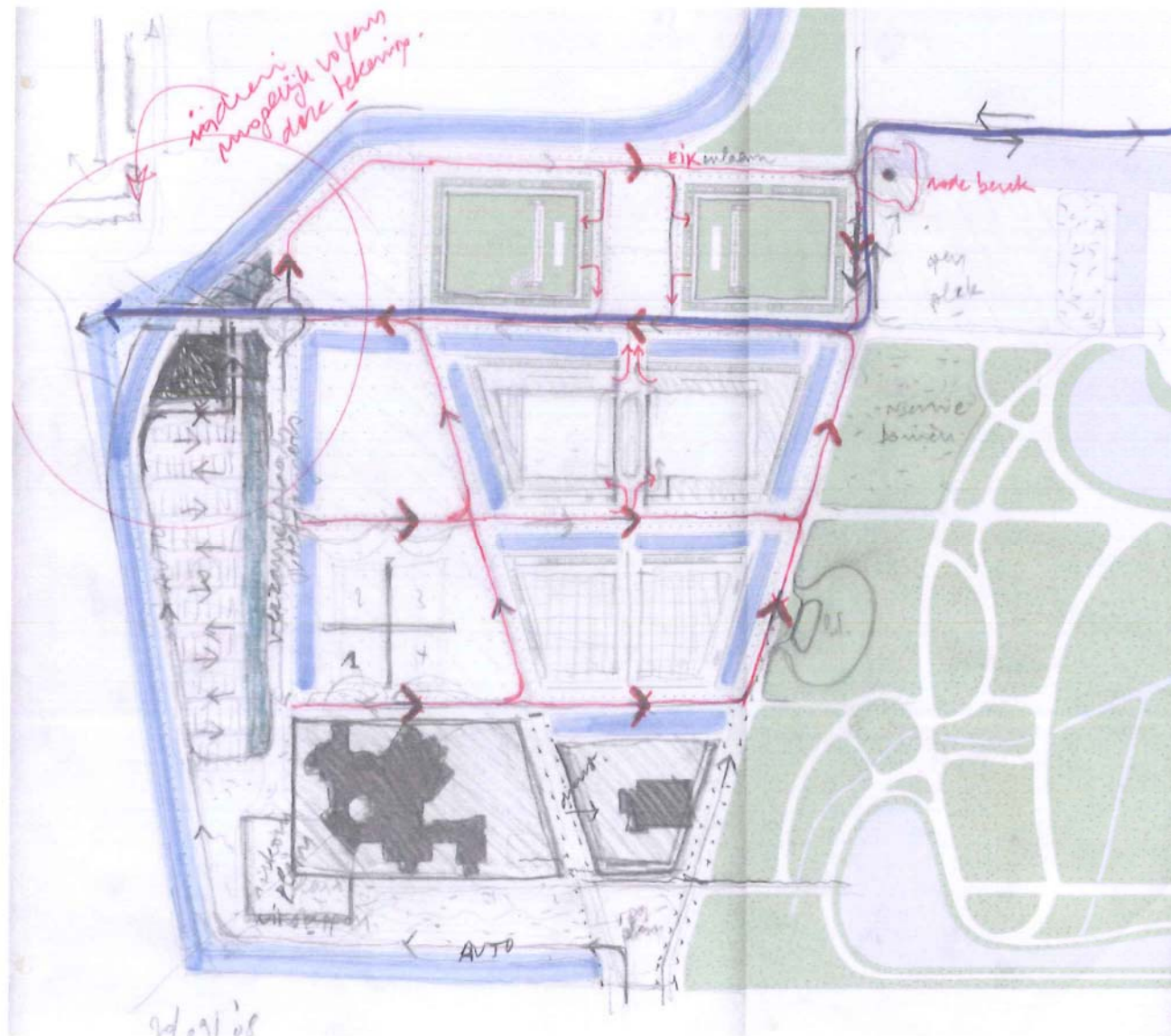
- Legende
- Kasteel
  - Neerhof
  - Crematorium
  - Onderhoudsdienst
  - Grachten
  - Wegen
  - Dreven
  - Perken
  - P Parking beplant met bome

RAOUL DE KEYSER - EINDEN, 1992

B. COLUMBARIA - URNENVELDEN - STROOIWEIDEN

I. INLEIDING OP DE VERSCHILLENDE LIJKBEZORGINGSMOGELIJKHEDEN

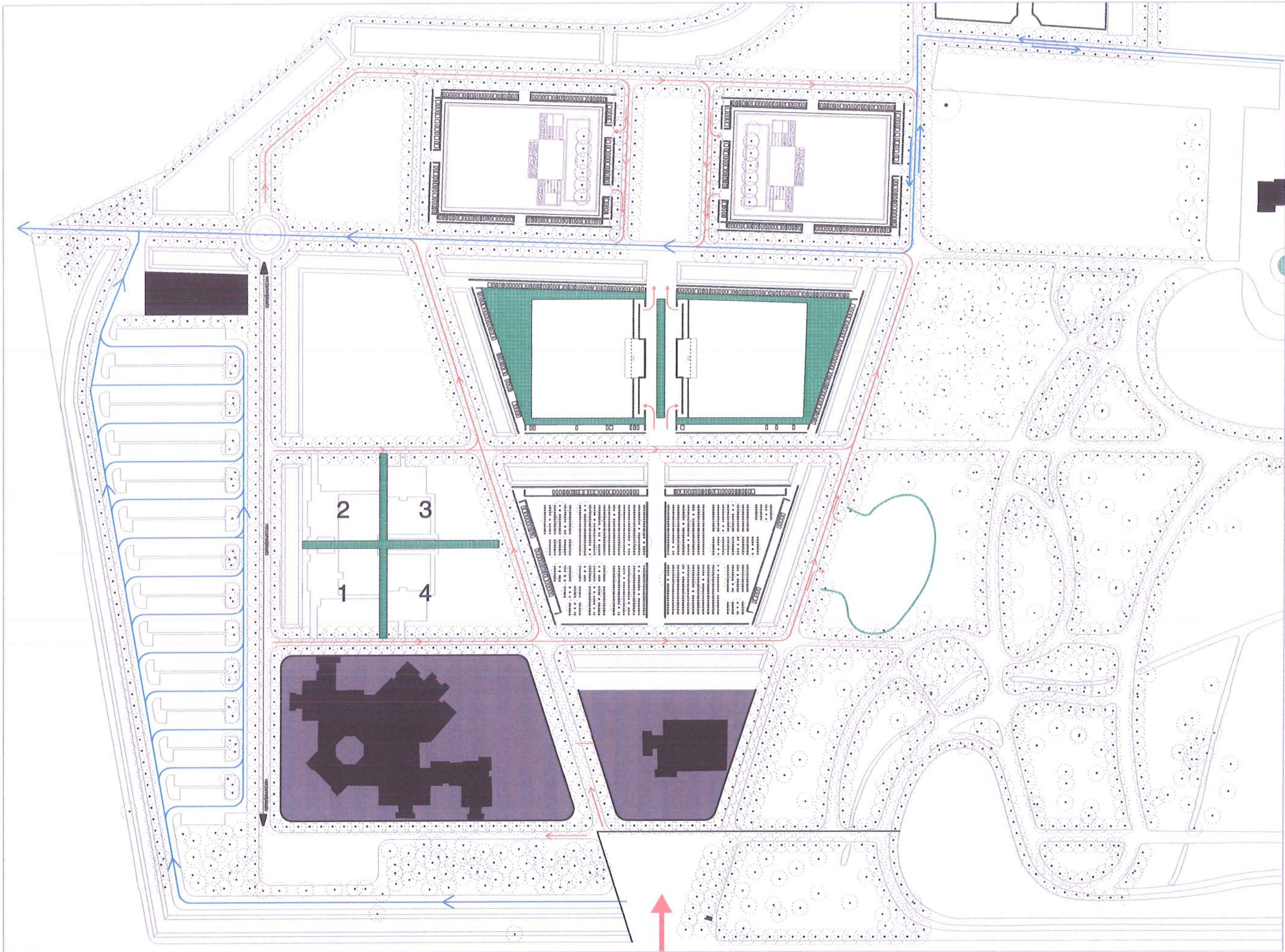
Naast de traditionele ter aarde bestelling, kan de overledene ook gecremeerd worden. Momenteel zijn er drie keuzes: De asse van de overledene uitstrooien, de as bewaren in een bovengrondse urne of de asurne ondergronds bijzetten. Deze verschillende mogelijkheden hebben elk hun zeer eigen karakter en als zodanig is het ontwerp ervan ook zeer verschillend qua benadering.

Telkens is de af te leggen route, het parcours van de diverse plechtigheden naar de laatste rustplaats, een zeer belangrijke vorm van troost en rouwverwerking. Ruimte om te bewegen doet een nieuwe werkelijkheid ontstaan. En bij elke vorm moet de differentiatie en intensiteit van de betrokkenheid gestalte krijgen. Niet iedereen is op dezelfde manier betrokken op de overledene.

De handeling bij het urnenveld waar de urne wordt toevertrouwd aan de aarde en daar geborgenheid vindt, ligt duidelijk in het verlengde van de traditionele begrafenissen waarbij de kist met de overledene in de grond gelaten wordt.

Dit wordt anders ervaren bij een columbarium, waarbij de urne bovengronds wordt bewaard. Hier is het de bedoeling om 'bovengronds' toch dezelfde 'geborgenheid' te vinden. Bij veel gekende voorbeelden bestaat een columbarium ofwel uit een banale muur met nissen, vaak aan 2 zijden, ofwel uit een stapeling van urnenblokken. In die zin is het begrijpelijk dat een urnenveld vaker tegemoet komt aan de wensen van de overledene en/of de nabestaande. Een ontwerp van een columbarium waarbij eenzelfde geborgenheid gecreëerd wordt als bij een urnenveld, zal ons inziens aantrekkelijk worden en evenveel gekozen worden als de andere mogelijke opties na een crematie. Wij denken aan een columbarium als een beschutte kamer of waar de columbarium-muur een keermuur wordt. We gaan daar in een volgend hoofdstuk dieper op in.

Bij het uitstrooien van de asse is het eigenlijke moment van de uitstrooiing zeer belangrijk, omdat dit als het ware de enige herinnering zal zijn bij de nabestaanden. Er is geen individuele plek waar de nabestaanden naartoe kunnen (met uitzondering van een naambordje). De strooiweide mag daarom een grote schaal krijgen, in proportie tot dit ultieme moment.

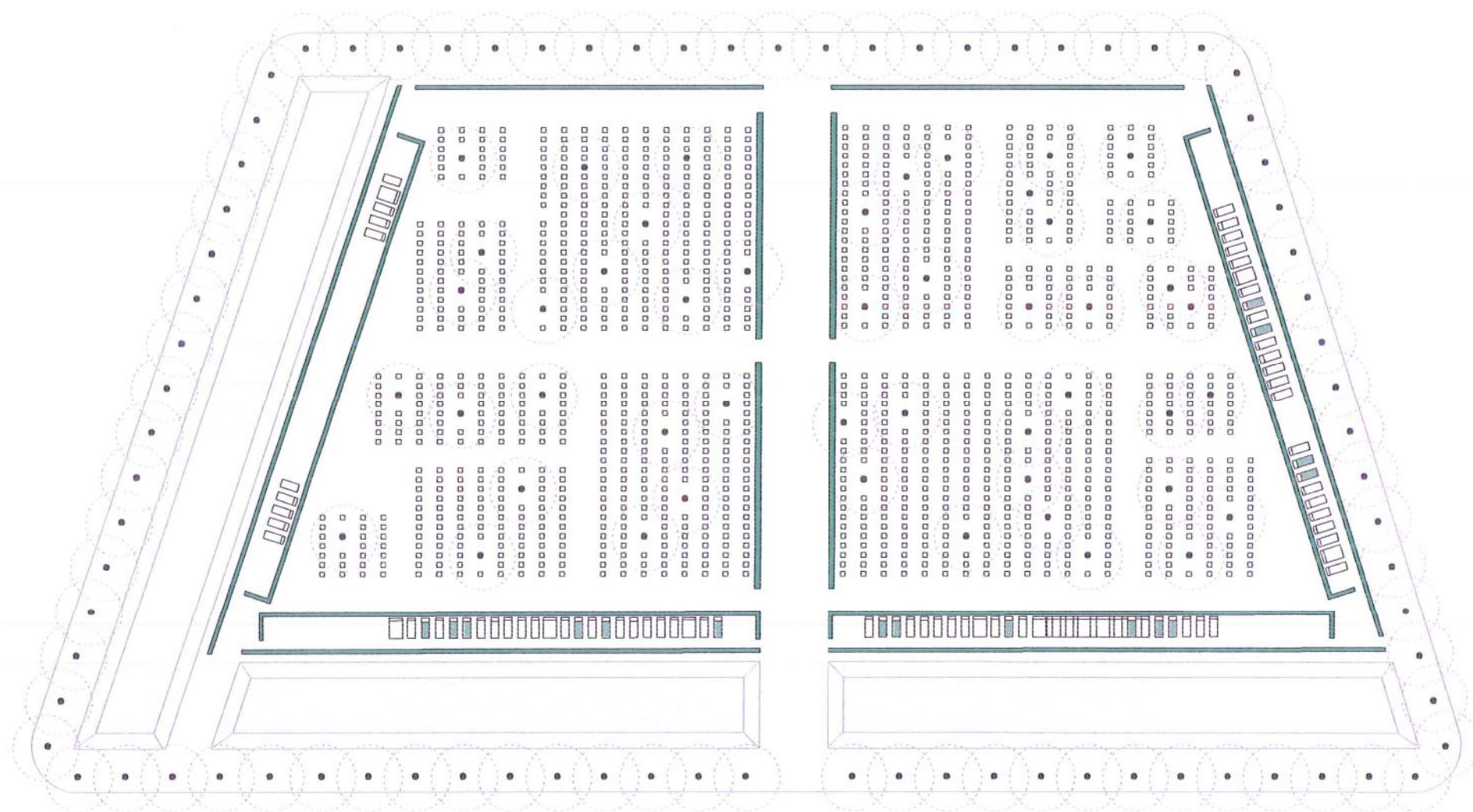

II. URNENVELDEN

Urnebegravingplaatsen bieden het voordeel dat ze zowel tegemoet komen aan de wens van een overledene om gecremeerd te worden als aan de behoefte die bij veel mensen bestaat een plek te hebben waar ze hun overleden familie of verwanten kunnen "bezoeken". Door de beperkte afmetingen van een urnegraaf kan een grote capaciteit bereikt worden op een beperkte oppervlakte. We zijn van mening dat de mogelijkheid om het urnegraaf aan te leggen met 'persoonlijke' beplanting moet bestaan, net zoals bij de graven met kist. Anderzijds kan ook de mogelijkheid gecreëerd worden om een urnegravveld aan te leggen met uniforme gedenkstenen. Het inplanten van de urnenvelden zien wij verspreid over verschillende perken, welke telkens als een aparte entiteit, deelperk, op het perk ontworpen wordt.

III. STROOIWEIDEN

1. DE 'OUDE STROOIWEIDE':

Deze strooiweide wordt in principe niet meer gebruikt, tenzij de nabestaanden er specifiek naar vragen. Deze strooiweide heeft een grote intimiteit en heeft, mede door het geplaatste kunstwerk ('de herder'), veel karakter. Het schuilhuisje aan de overzijde van de weg is qua locatie volledig verkeerd geplaatst, en wordt afgebroken. Met enkele ingrepen kan deze strooiweide weer optimaler gemaakt worden. We denken aan een overdekking tegen regen en wind, een voorruimte waar de lijkwagen kan stationeren, zodanig dat de openbare weg niet meer ingenomen wordt en de bevoering/terrastegels herstellen.

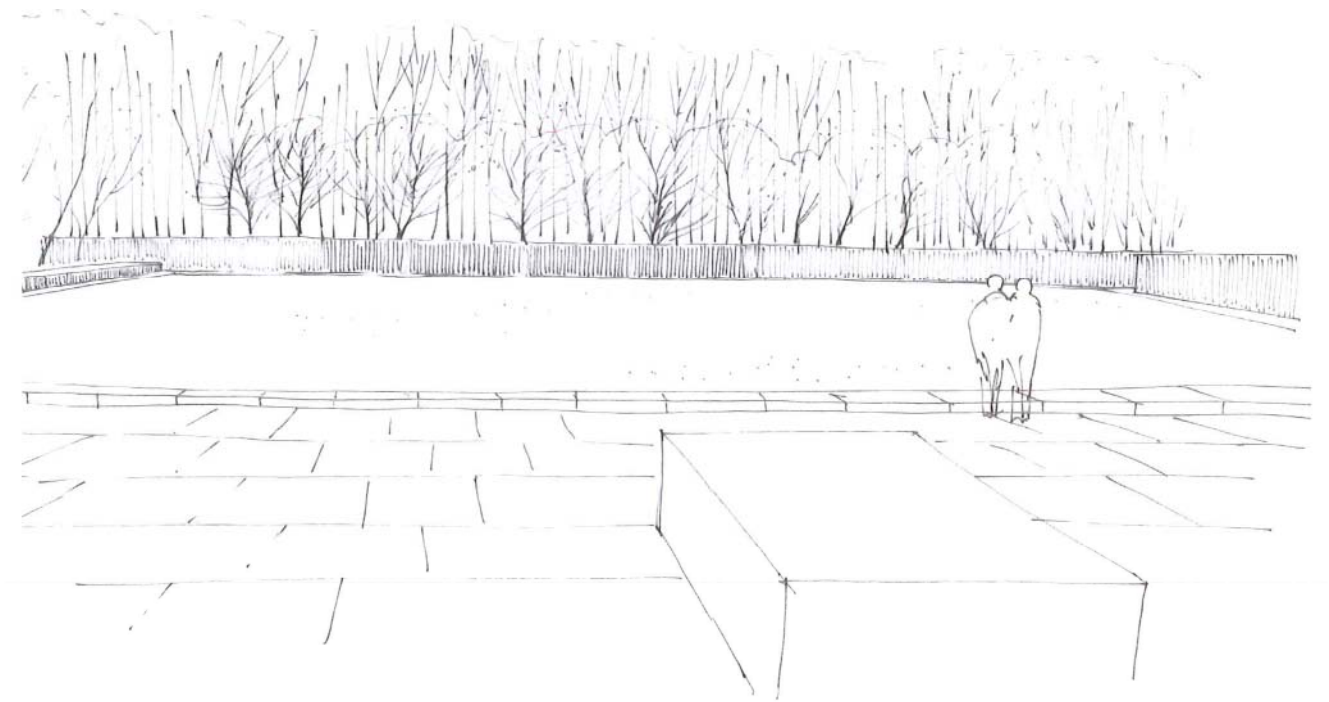
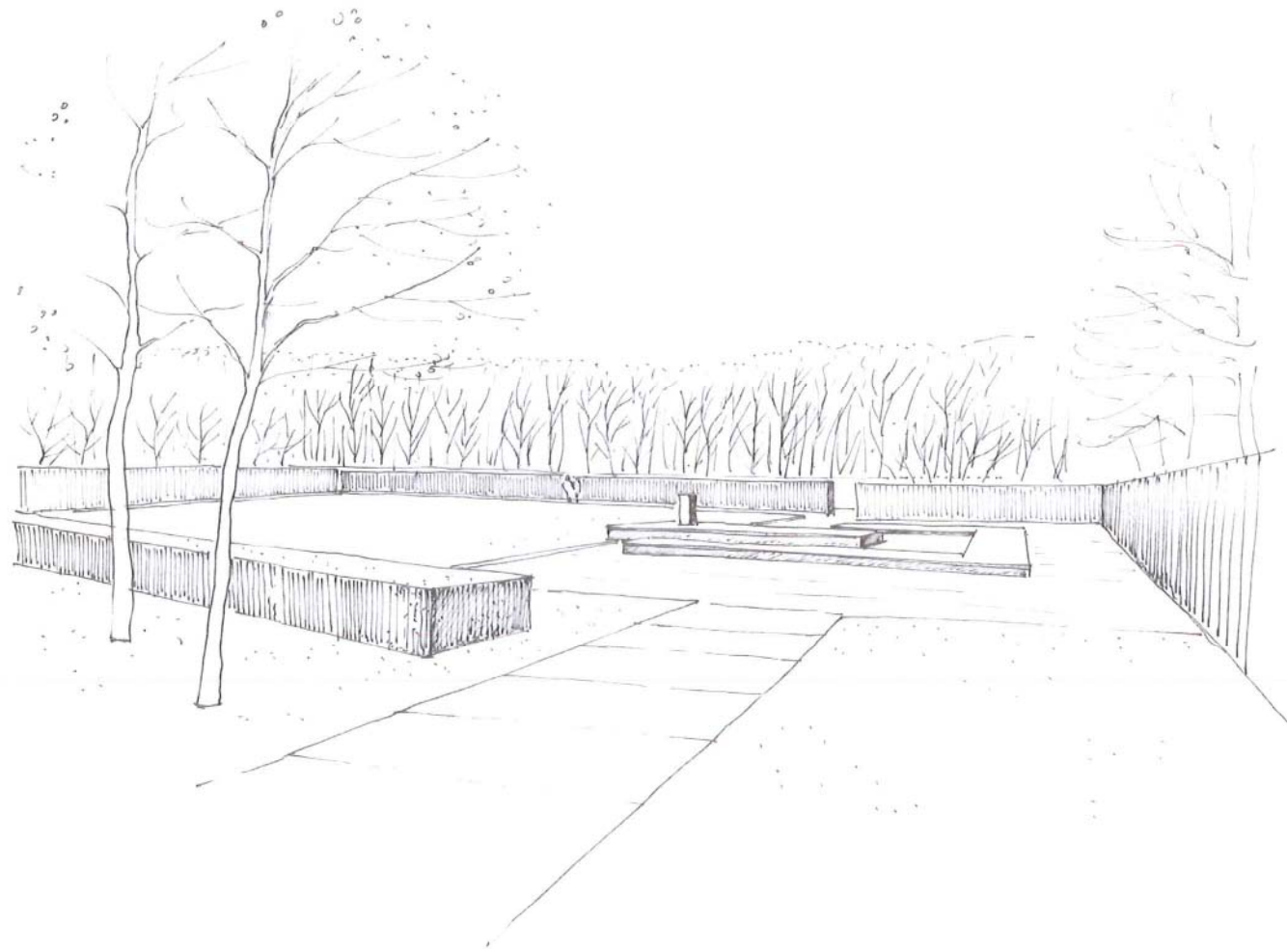
2. DE VIER BESTAANDE 'NIEUWE STROOIWEIDEN':

Daar deze strooiweiden zeer dicht naast elkaar liggen en geen enkele intimiteit hebben, menen we dat er op deze strooiweiden in de toekomst geen uitstrooiing meer plaats zou moeten vinden. Een strooiweide kan wettelijk na verloop van tijd herbruikt worden voor een andere bestemming, echter is de vraag of dit ook wenselijk is. De strooiweiden, zelfs als ze niet meer in gebruik zijn, kunnen toch nog zeer lange tijd blijven bestaan.

Naast het gebrek aan intimiteit, bestaat er aan deze strooiweiden een logistiek probleem van opeenvolging van verschillende uitstrooiingen op eenzelfde moment. Dit circulatieprobleem is te wijten aan de intensieve toename van de activiteiten. In deze strooiweide-configuratie is dit echter nooit volledig oplosbaar. De weiden worden nu wekelijks alternerend gebruikt (2 weiden wel in gebruik, 2 weiden niet in gebruik), opdat de bloemen voor de overledene één week zouden kunnen blijven liggen op de weide. Hiervoor zijn speciale bloementafels voorzien.

De intimiteit kan op korte termijn enigszins verbeterd worden door het planten van afscheidende hagen. Bijkomend zouden er dezelfde ingrepen kunnen gebeuren als bij de oude strooiweide, met name een overdekking tegen regen en wind, een parkeerplek naast de rijweg (overgangzone tussen weg en strooiweide), en het beter aanleggen van de buitenverharding.

VOORSTEL VOOR DE VIER BESTAANDE STROOIWEIDEN

3. TOEKOMSTIGE STROOIWEIDEN:

We denken dat het omwille van de geschetste problematiek zeer wenselijk is te voorzien in nieuwe strooiweiden.

De strooiweiden liggen expliciet afzonderlijk van elkaar en hebben elk een eigen specifiek karakter. Zelfs al zijn ze 2 aan 2 gespiegeld symmetrisch, zal in de verdere uitwerking, door andere materialisering en detaillering, het identieke karakter ervan verdwijnen. De routing naar elke strooiweide is op de tekening aangegeven.

Deze strooiweiden hebben een grootsheid en proberen een weids perspectief te creëren. Deze grootsheid (en oneindigheid) zal bij het afscheids- en aanvaardingsproces helpen. Bij het uitstrooien willen we geen 'verstrooiing' en chaos bij de nabestaanden. Zoals bij performatief taalgebruik, waar het woord dingen doet gebeuren, wil de plek van uitstrooiing iets doen gebeuren. Bij de verhoogde strooiweide, gaan we er vanuit dat deze verhevenheid heilzaam zal werken.

De strooiweide wordt intensief gebruikt, en het onderhoud moet dan ook van hoog niveau zijn, zodat ze de waardigheid en het respect die terecht van deze plek wordt verwacht, uitstraalt. Het gazonvlak zal perfect onderhouden zijn en is zodanig aangelegd dat men niet geneigd is erop te lopen.

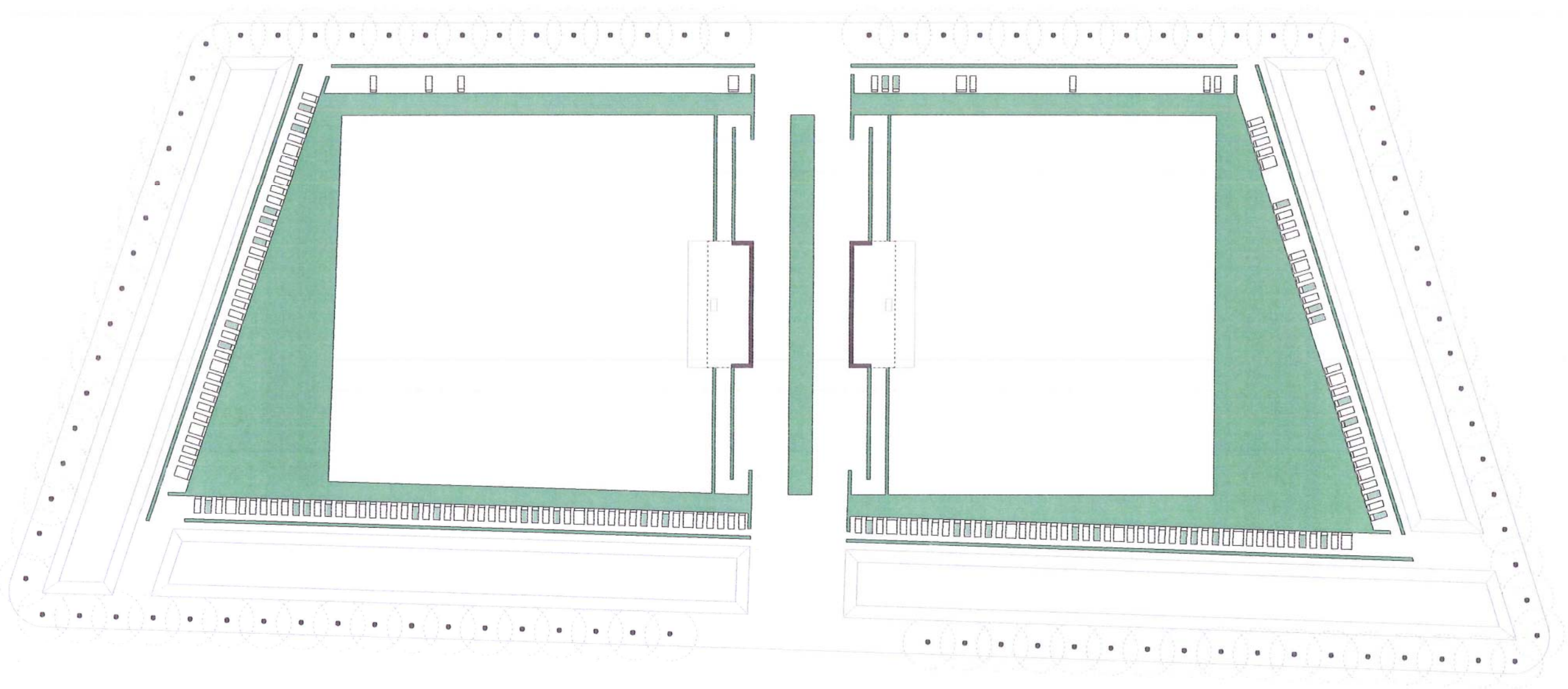
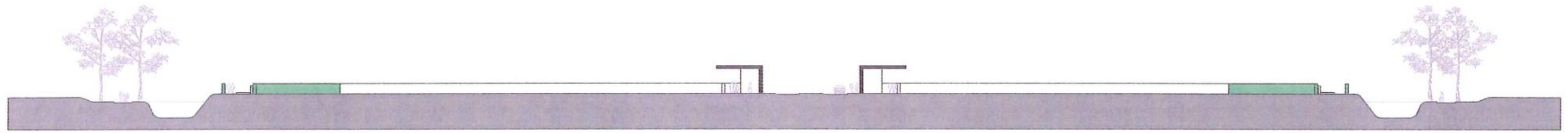
Tussen het openbare karakter van de weg en het intieme private karakter van de strooiweide is er een 'tussenruimte' of 'overgangsruijnte', waar tevens de namen van de asverstrooiden aangebracht worden. De strooiweide is per slot van rekening voor dit ultieme moment van de uitstrooiing de private plek voor de nabestaanden van de overledene.

Er is plaats voorzien voor 'bloementafels' waar de bloemen en kransen na de asuitstrooiing een week kunnen blijven liggen, zonder dat deze de volgende uitstrooiing zouden 'storen'.

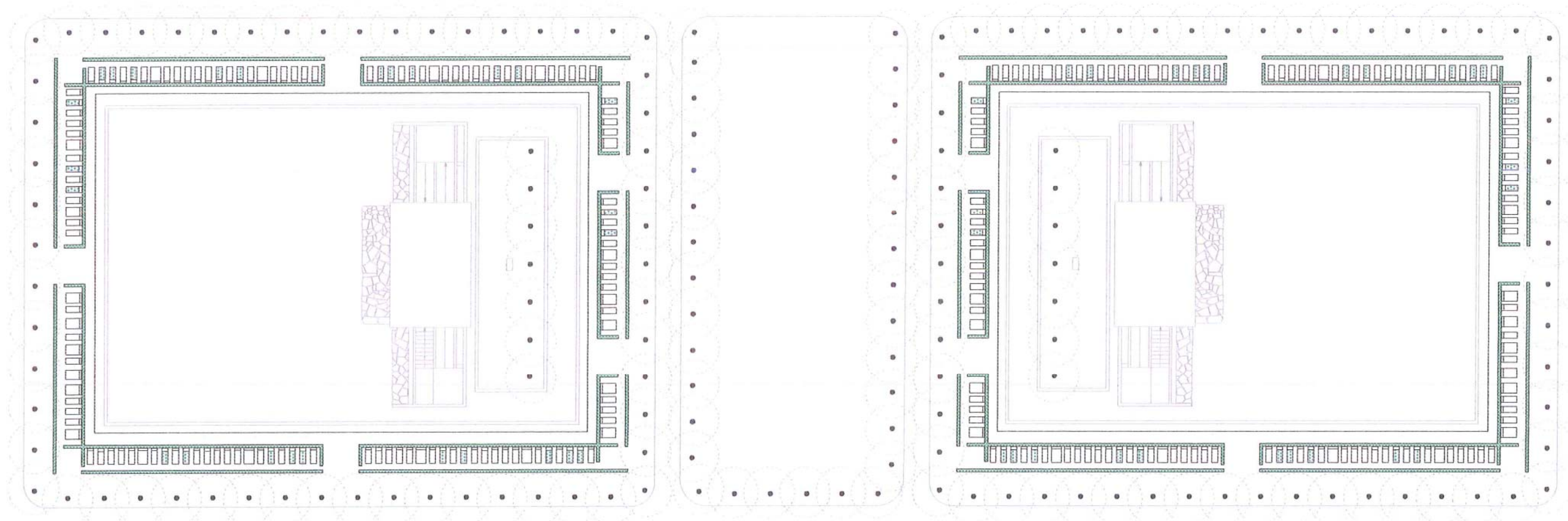
En er is uiteraard ook een luifel voorzien die toelaat te schuilen bij regenweer.

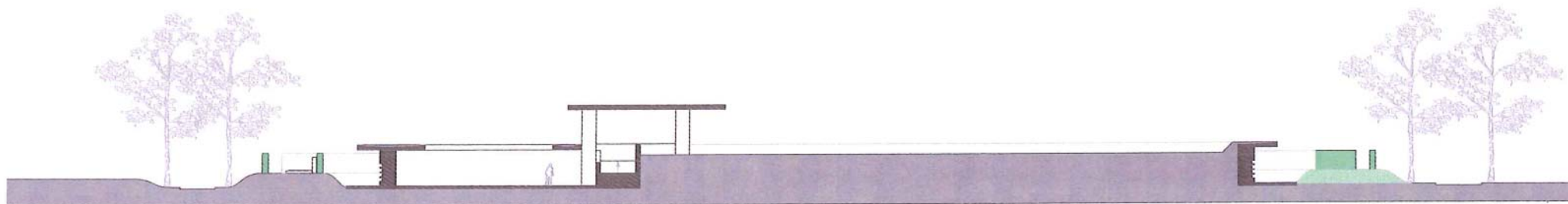
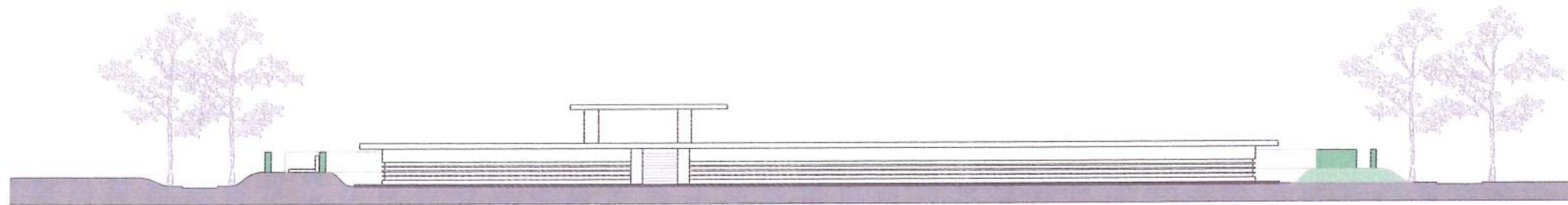
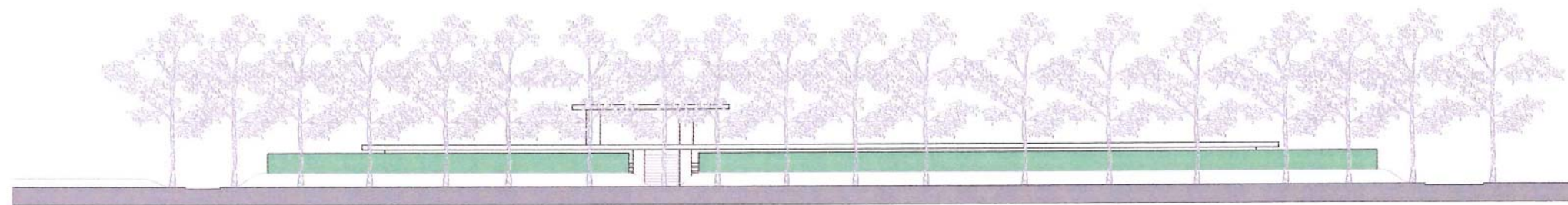
We hebben enkele varianten uitgewerkt, ook in combinatie met een columbarium, waarbij de urnen in de 'keermuur' bijgezet worden.

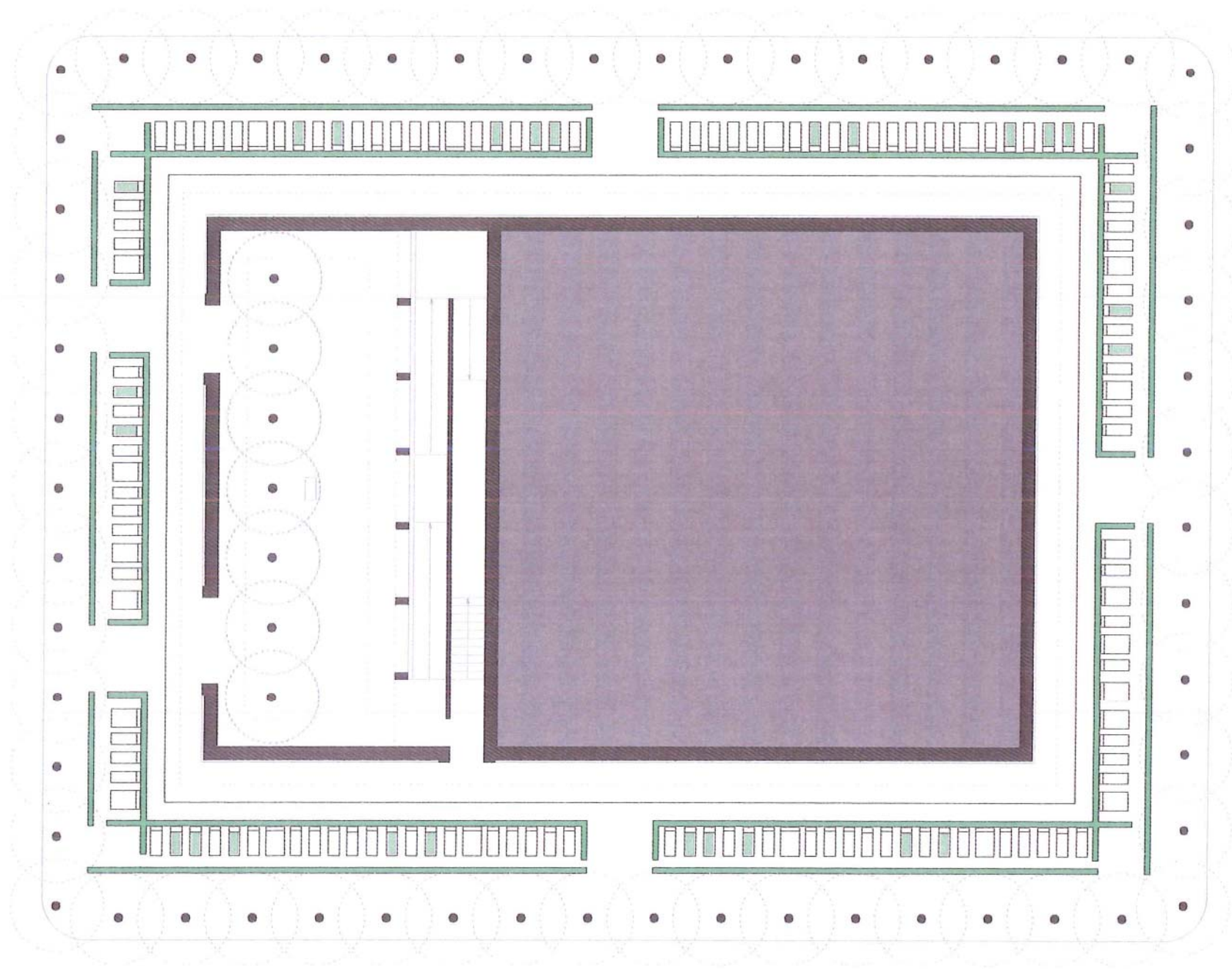

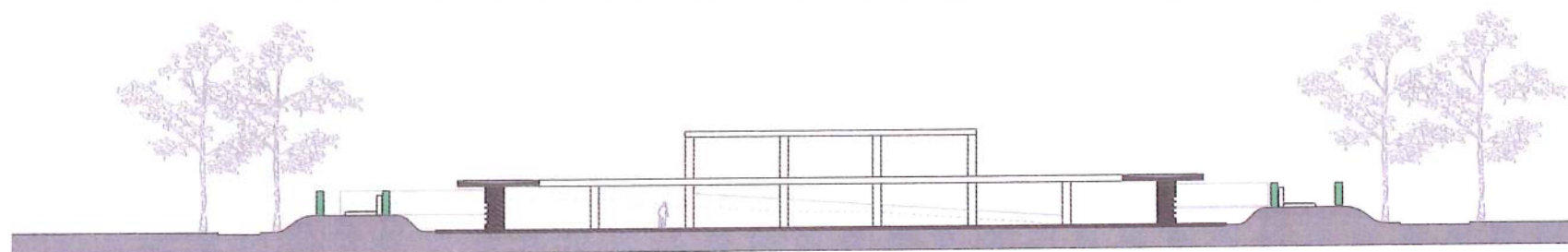
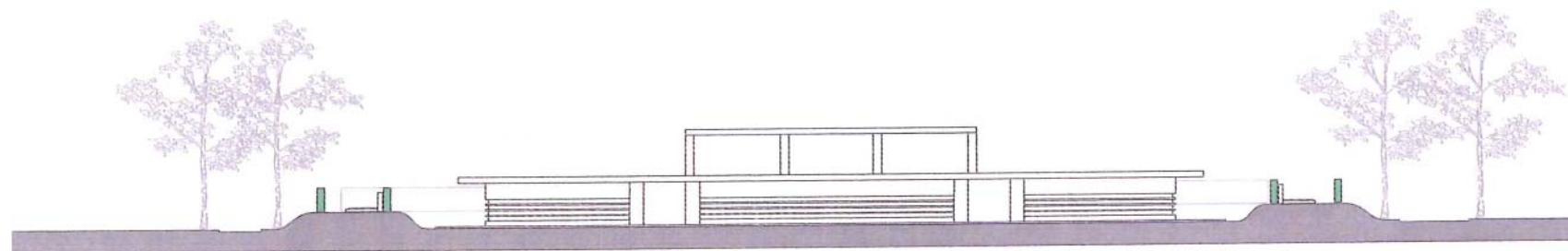
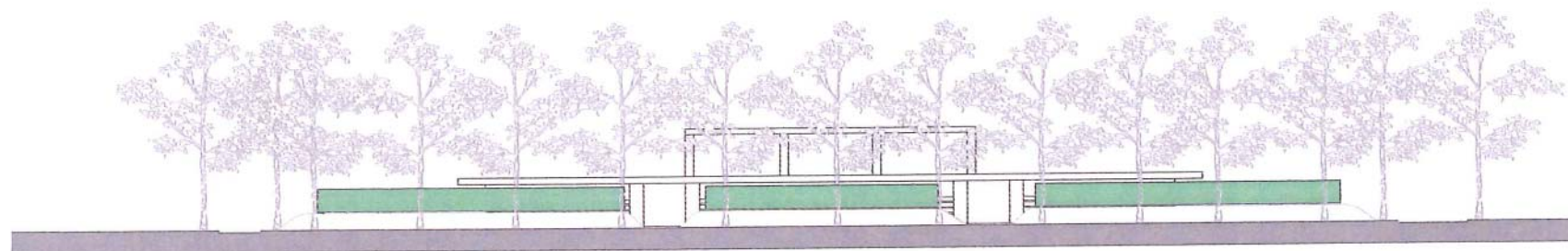

VOORSTEL I: STROOIWEIDE MET COLUMBARIUM - LANGSE SNEDE EN AANZICHTEN

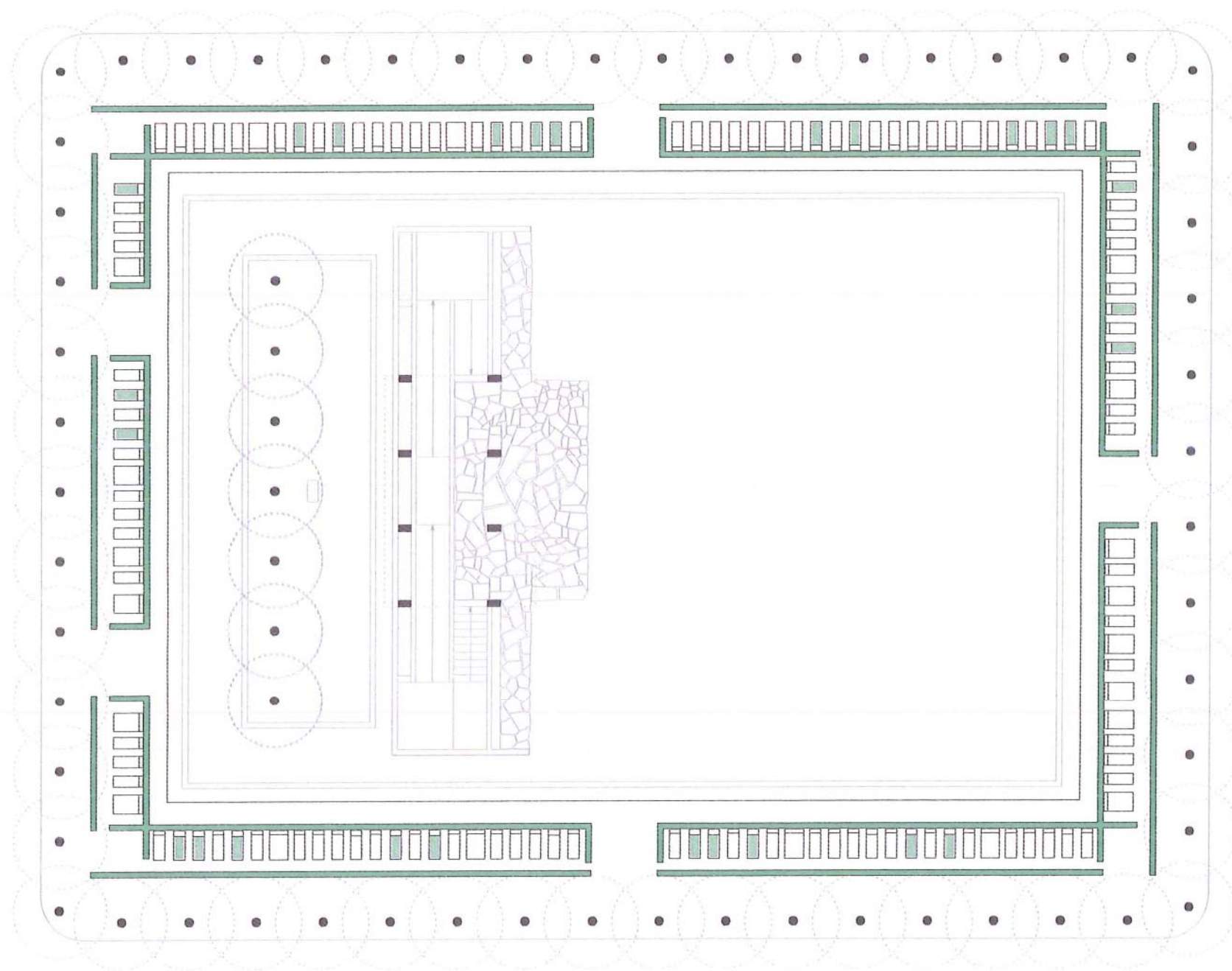

VOORSTEL 1: STROOIWEIDE MET COLUMBARIUM - PLAN

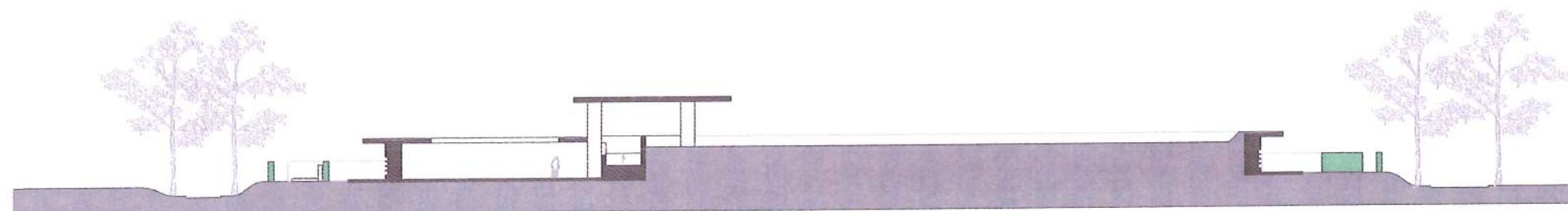
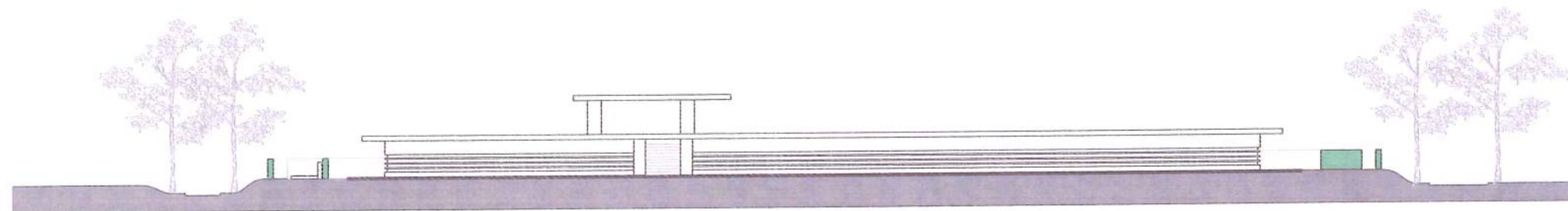
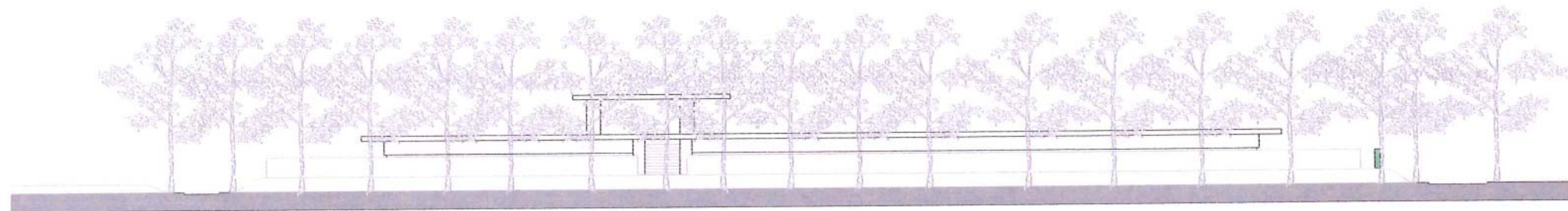
VOORSTEL I: STROOIWEIDE MET COLUMBARIUM - DWARSE SNEDE EN AANZICHTEN

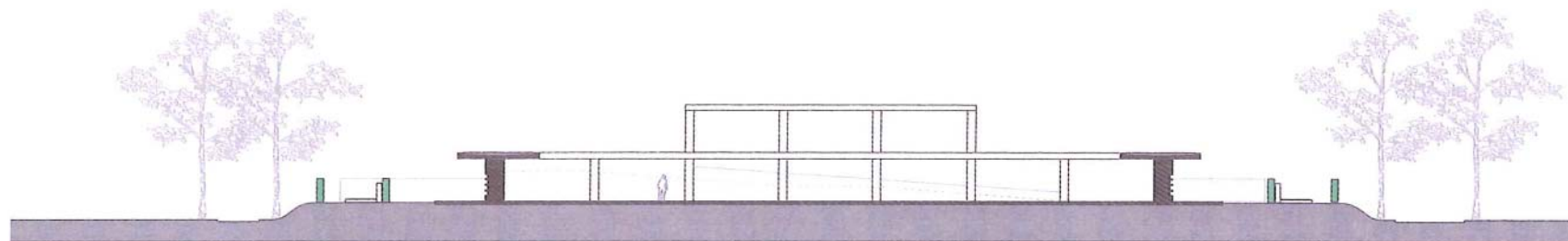
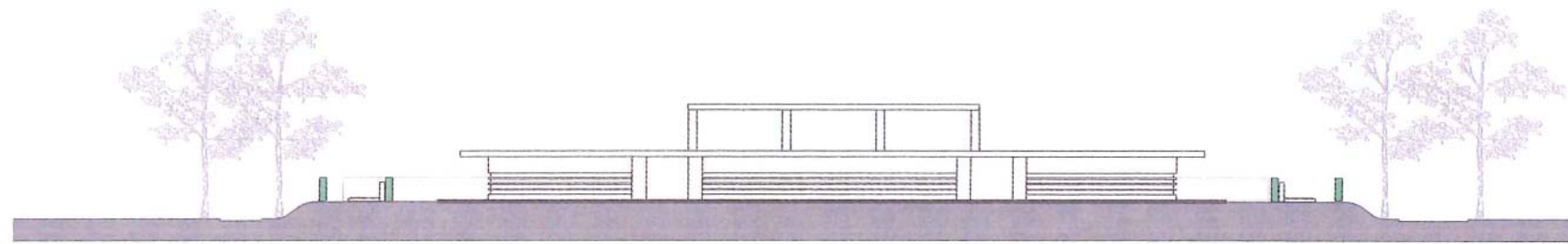
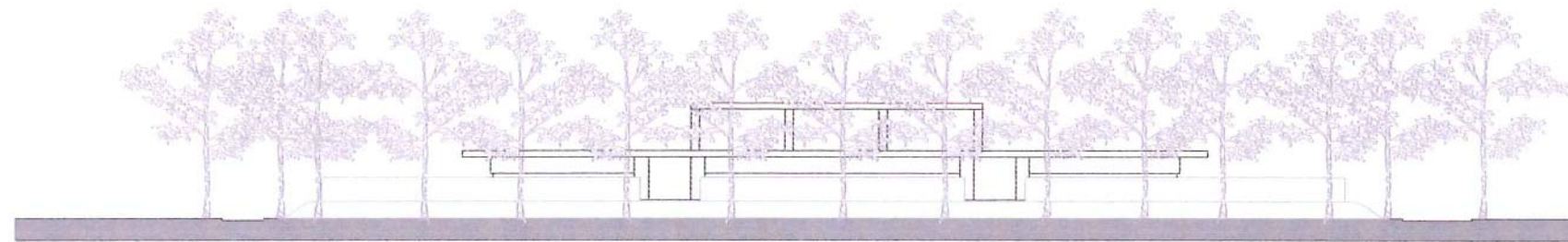
VOORSTEL 1: STROOIWEIDE MET COLUMBARIUM - PLAN +1

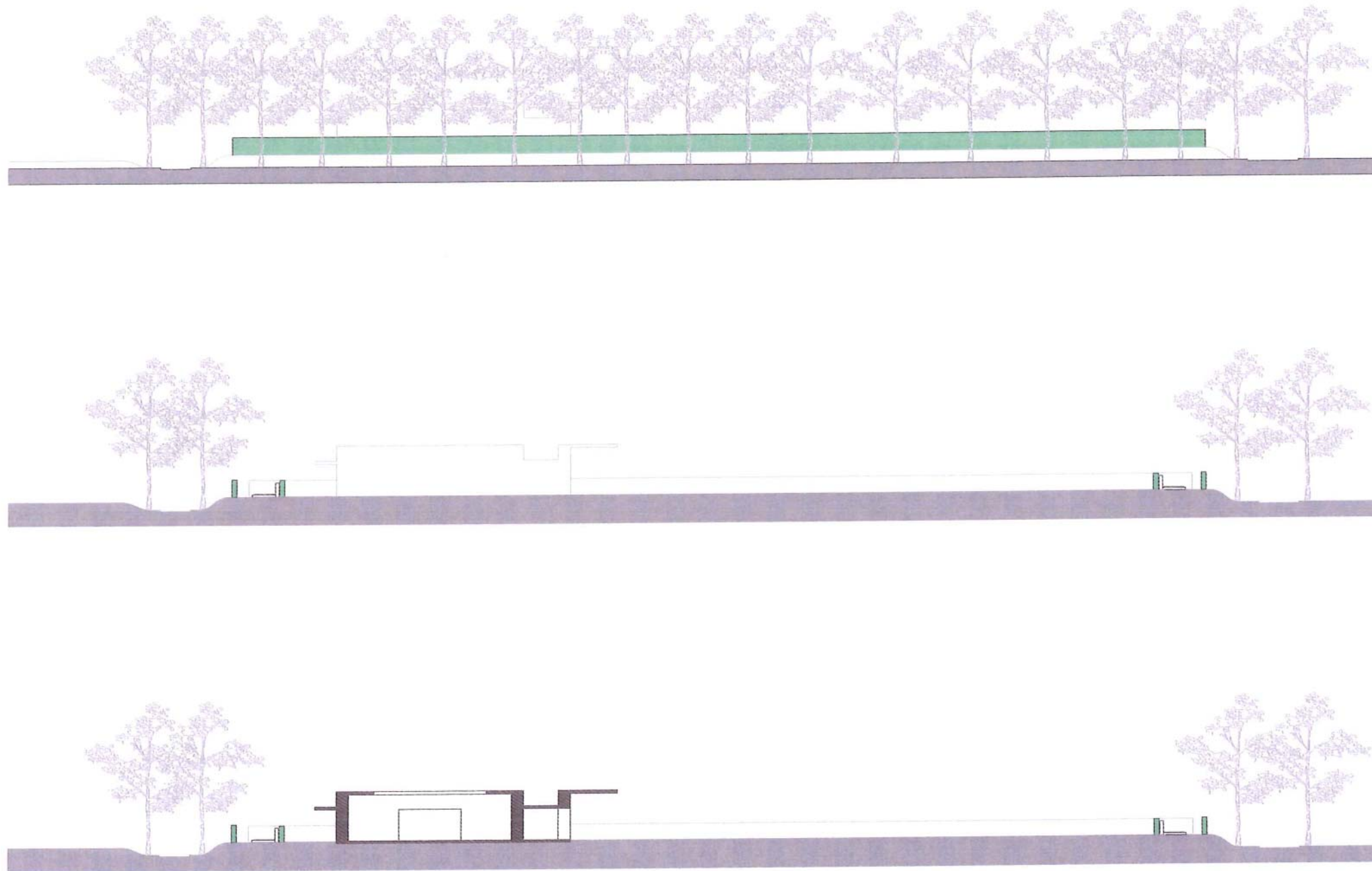

VOORSTEL 2: STROOIWEIDE MET COLUMBARIUM - LANGSE SNEDE EN AANZICHTEN

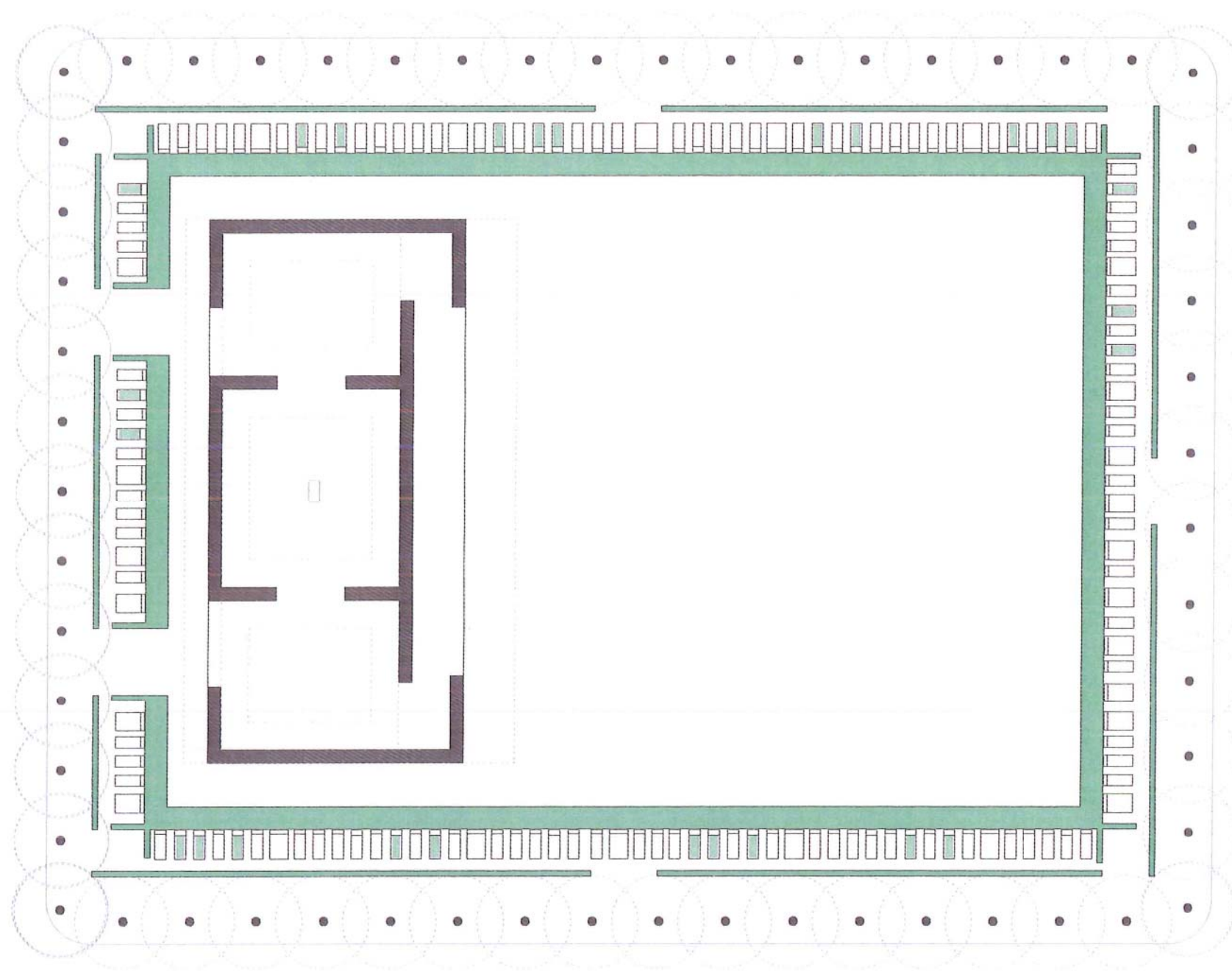

VOORSTEL 2: STROOIWEIDE MET COLUMBARIUM - DWARSE SNEDE EN AANZICHTEN

VOORSTEL 3: STROOIWEIDE MET COLUMBARIUM - LANGSE SNEDE EN AANZICHTEN

VOORSTEL 3: STROOIWEIDE MET COLUMBARIUM - PLAN

